

Besøksstrategi:

Nordre Øyeren naturreservat og
Sørumsneset naturreservat

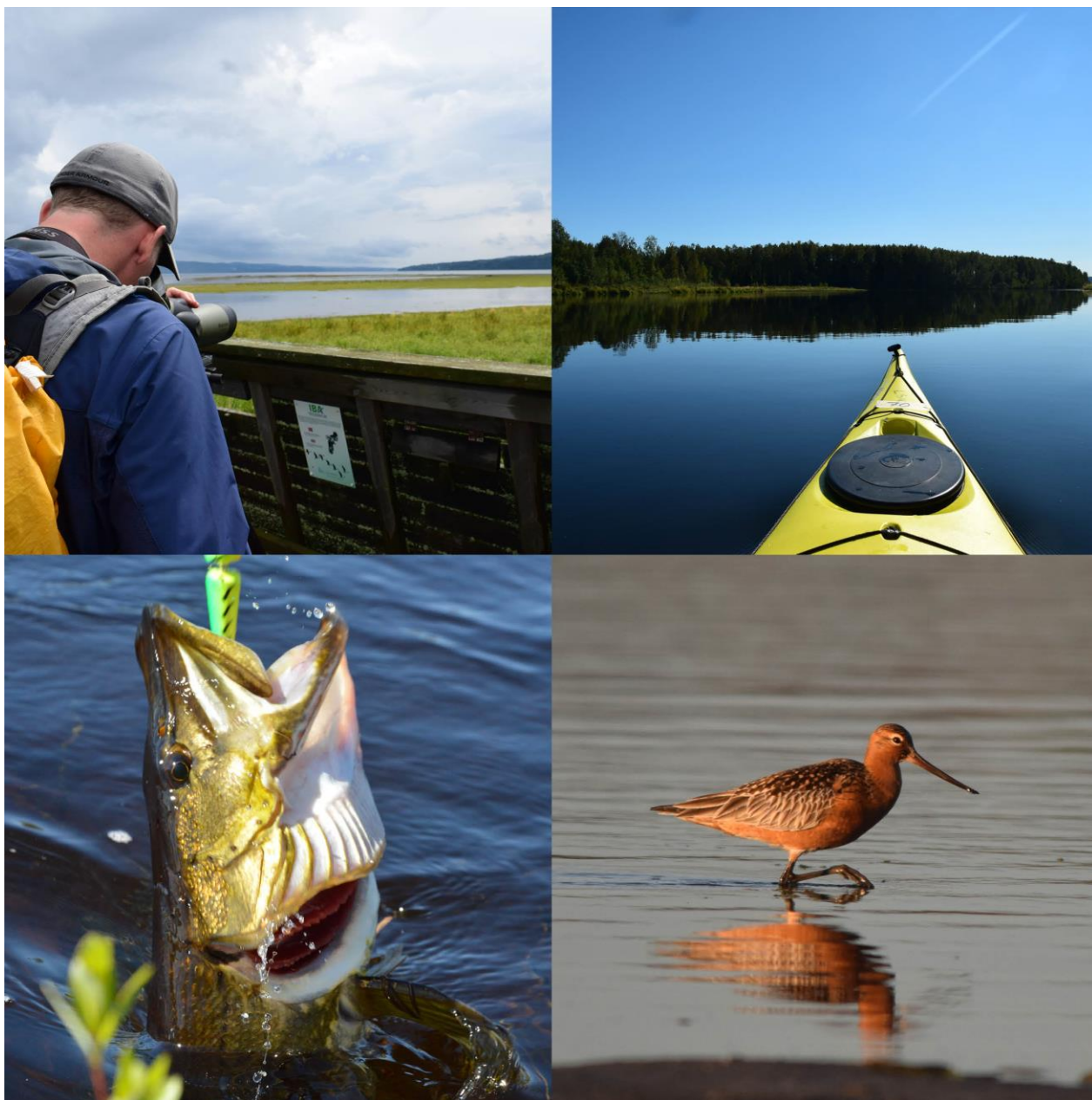

Foto: Truls Aas

Innhold

1	Innledning	4
1.1	Formål	5
1.2	Kort om rammeverk	6
1.2.1	Verneforskrifter	6
1.2.2	Forvaltningsplan	8
1.2.3	Naturmangfoldloven.....	8
1.2.4	Annet lovverk.....	8
1.2.5	Kulturhistorisk landskap	9
1.2.6	Merkevaren: Norges nasjonalparker	9
1.2.7	Internasjonale forpliktelser og internasjonalt fokus	9
	Ramsarkonvensjonen	9
	Bernkonvensjonen	10
	IBAs – Important Bird Areas	10
2	Kunnskapsgrunnlaget	10
2.1	Sårbare naturverdier som påvirkes av ferdsel	10
2.1.1	Fugleliv	10
	Rastende og næringssøkende fugl.....	10
	Generelt om forstyrrelse av fugl	11
	Hekkende fugl.....	15
	Generelt om folks oppfattelse av forstyrrelser av fugl	15
2.1.2	Vegetasjon og naturtyper	16
3	Den besøkende.....	17
3.1.1	Motorisert ferdsel med båt	17
3.1.2	Fritidsfiske	19
	Generelt om fritidsfiske i Norge og Øyerensystemet.....	19
	Former for fiske i Nordre Øyeren.....	21
3.1.3	Kano og kajakk	24
3.1.4	Vannsport (kiting).....	25
3.1.5	Fuglekikking.....	26
	Generelt om fuglekikking	26
	Fuglekikking i Nordre Øyeren	26

Områder som typisk benyttes av fuglekikkere.....	28
3.1.6 Ferdsel langs stier og veier	29
Årnestangen/Rælingsøya	30
Søndre Bjanes (Furusand)	33
Tuentangen.....	33
Turstier i nær tilknytning til reservatene.....	33
3.1.7 Vinteraktiviteter (ski og skøyter).....	33
3.2 Aktører, interesseorganisasjoner og organisert virksomhet i tilknytning til reservatene	34
3.2.1 Fisketurisme	35
3.2.2 Aktører innen utleie av kano og kajakk	36
3.2.3 Fugleturisme	36
3.2.4 Bever- og elgsafari.....	36
3.2.5 Organisert ferdsel med båt	37
3.2.6 Fetsund lenser og Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren.....	37
3.2.7 Tømmerruta og etablering av Øyeren natur- og kulturpark.....	37
3.2.8 Øyeren fellesforvaltning	38
3.3 Annen relevant kunnskap	38
3.3.1 Grunneiere.....	38
3.3.2 Oppsyn	38
3.3.3 Statlige sikrede friluftsområder.....	38
3.3.4 Låven på Sniksand	40
3.3.5 Etablering av mottak for båtseptik tilknyttet Øyeren og Glomma	40
3.3.6 Erosjon	40
3.3.7 Vannstandsendringer.....	41
3.3.8 Annen aktivitet	42
3.4 Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen	43
4 Mål og strategiske grep	44
4.1 Mål med besøksforvaltningen.....	44
4.2 Strategiske grep.....	45
5 Skilt- og kommunikasjonsplan.....	46
5.1 Skiltplan	46
6 Tiltaksplan	49

7	Kilder	50
8	Vedlegg	51

1 Innledning

I nordenden av innsjøen Øyeren danner elvene Leira, Nitelva og Glomma Nord-Europas største innlandsdelta. Området er vernet som Nordre Øyeren naturreservat og Sørumsneset naturreservat. På grunn av Øyerens store betydning for trekkfugler ble Nordre Øyeren naturreservat i tillegg utpekt som ramsarområde i 1985. Store vannstandsvariasjoner og elvenes ulike aktivitet gir svært vekslende naturforhold. Dette danner grunnlaget for et stort plante- og dyreliv og et mangfold av naturtyper. Stor variasjon i habitater og økologiske nisjer bidrar til at Øyeren er en av de mest artsrike innsjøene i Nord-Europa når det gjelder vannbotanikk. Samlet sett er Øyeren trolig den innsjøen i Norge som har størst biologisk mangfold.

Reservatene ligger i Lillestrøm, Rælingen og Enebakk kommuner i Akershus fylke, og omfatter et totalareal på ca. 63,7 km², hvor Nordre Øyeren er størst med et areal på 62,6 km². Landarealet utgjør til sammen ca. 7,9 km². Sørumsneset naturreservat ligger som en naturlig forlengelse av Nordre Øyeren naturreservat i nordenden av deltaområdet.

Figur 1: Oversiktskart over Nordre Øyeren- og Sørumsneset naturreservat. Kartdata: Kartverket, kartkatalog.geonorge.no

Befolkningen rundt naturreservatene er stor, og brukerinteressene er mange. Reservatene er lett tilgjengelige, og reservatgrensene går flere steder nært inntil bebyggelse og større befolkningssentra. I de tilgrensende kommunene til Nordre Øyeren og Sørumsneset er det bosatt i overkant av 100 000 mennesker. Nordre Øyeren ligger kun 25 kilometer fra Oslo, og er dermed et potensielt utfartsområde for Oslos befolkning. Totalt sett er befolkningen i tilgrensende og nærliggende kommuner i overkant av 1 000 000 mennesker. Det er lange tradisjoner for bruk av Nordre Øyeren til fiske, båtbruk, bading og rekreasjon. Sammen med de unike naturkvalitetene i området gir dette en krevende forvaltningsoppgave.

Besøksstrategien er utarbeidet av forvaltningsmyndigheten, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, og bygger på informasjon fra:

- Områdenes verneforskrifter
- Forvaltningsplanen
- Statens naturoppsyn (SNO)
- Enebakk, Lillestrøm og Rælingen kommune
- Akershus fylkeskommune
- Øyeren fellesforvaltning
- Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren
- Grunneiere og bruksberettigede
- Frivillige organisasjoner innen friluftsliv og naturvern

1.1 Formål

Formålet med besøksstrategien er primært å synliggjøre og prioritere tiltak for at verneområdene bedre skal kunne tåle utfordringer knyttet til ferdsel og forstyrrelser fra de besøkende. På grunn av verneområdenes betydning som rekreasjonsområde er det viktig at forvaltningens tiltak er forutsigbare og godt begrunnet. I tillegg må tiltakene være med å beskytte områdets spesielle karakter og biologiske mangfold. Naturverdiene i Nordre Øyeren og Sørumsneset skal altså kunne oppleves, men ferdsel skal ikke gå på bekostning av verneverdiene. Besøksstrategien skal fungere som en enkel og oversiktlig plan over tiltak i tilknytning til besøksforvaltning. Det er videre et mål at tiltakene som gjennomføres skal balansere bruk og vern på en god måte, gi de besøkende bedre forståelse for vernet samt øke stoltheten og begeistring for de to verneområdene. Videre er det et mål å avklare uklarheter i forbindelse med lovverk som berører ferdsel i de to verneområdene. I forbindelse med informasjonsarbeidet i verneområdene er det en målsetning å ta i bruk merkevaren «Norges nasjonalparker». Selv om det er ønskelig å øke opplevelseskvaliteten for de besøkende, er det ikke et mål å tiltrekke seg flere besøkende til reservatene.

Strategien omfatter primært tiltak og problemstillinger innenfor vernegrensene, men vil i noe grad en også omtale tiltak utenfor vernegrensene. I tilfeller der tilrettelegging må skje utenfor vernegrensene, vil det være naturlig at andre aktører tar initiativ og ansvar for gjennomføring. Det er videre viktig å understreke at selv om denne strategien er utarbeidet av Statsforvalteren, vil det være mulig for andre aktører, slik som kommuner og frivillige organisasjoner, å ta initiativ til ulike tiltak. I slike tilfeller vil strategien kunne gi generelle føringer.

Sentrale begreper innen besøksforvaltning

Besøksforvaltning: Å legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at de besøkende får gode opplevelser, forståelsen for vernet økes, lokal verdiskapning muliggjøres og verneverdiene ivaretas.

Besøksstrategi: En plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for verneområdet. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn etc.) som er nødvendige for å balansere verneverdier, besøkende og i noen tilfeller lokal verdiskapning, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle tre interesser.

Viktig prinsipp: Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskapning, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt.

1.2 Kort om rammeverk

1.2.1 Verneforskrifter

Nordre Øyeren naturreservat og Sørumsneset naturreservat ble fredet ved kongelig resolusjon henholdsvis 5. desember 1975 og 2. oktober 1992. Endringer av vernebestemmelsene for Nordre Øyeren naturreservat er foretatt av Miljøverndepartementet (nå Klima- og miljødepartementet) 28. oktober 1988 og 24. juni 1993, og av Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet) 1. januar 2013. I forbindelse med revidering av verneforskriften for Nordre Øyeren naturreservat i 2013, ble det innført flere bestemmelser som regulerer ferdseien i reservatet (se figur 2).

I områder vernet etter naturmangfoldloven er det verneforskriften som spesifiserer hvilke naturverdier som ligger til grunn for vernet. Alle aktuelle tiltak i forbindelse med skjøtsel, tilrettelegging og andre tiltak må ta utgangspunkt i verneformålet, og være i samsvar med dette.

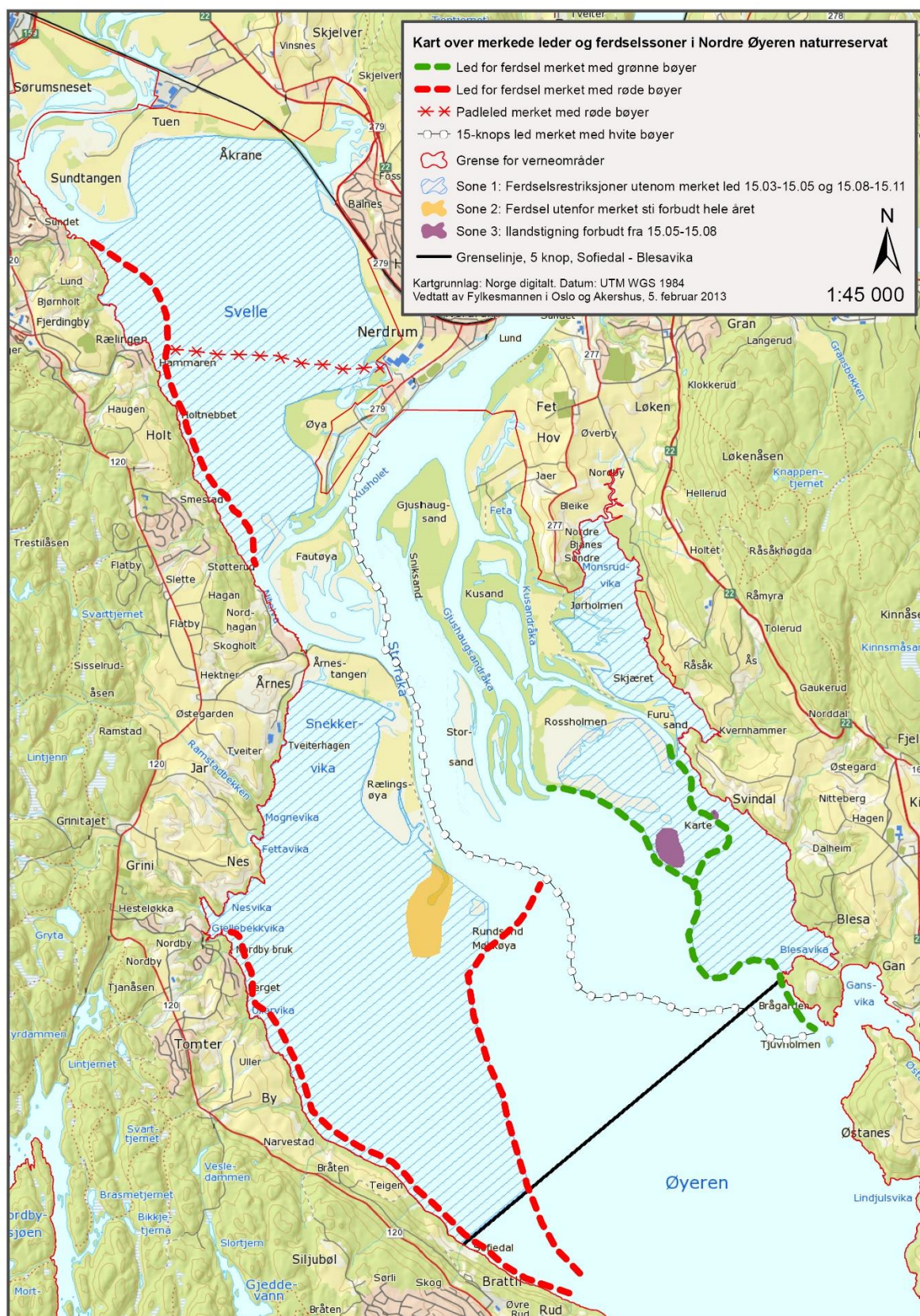
Verneformål

Nordre Øyeren naturreservat

Formålet med fredningen er å bevare Norges største innlandsdelta med dets varierte plante og dyresamfunn (jf. verneforskriftens § 3).

Sørumsneset naturreservat

Formålet med vernet er å bevare et viktig og særpreget, våtmarksområde som er en del av Norges største innlandsdelta, med vegetasjon, det rike fuglelivet, limnologi og geomorfologi (jf. verneforskriftens § 3).

Figur 2: Leder for ferdsel til vanns og ferdselsrestriksjoner i Nordre Øyeren naturreservat.

1.2.2 Forvaltningsplan

Felles forvaltningsplan for Nordre Øyeren naturreservat og Sørumsneset naturreservat fra 2013 setter rammer for arbeidet med besøksstrategien. Hensikten med forvaltningsplanen er å sikre en enhetlig forvaltning av verneområdene ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel og tilrettelegging. Forvaltningsplanen favner altså bredere enn besøksstrategien, men er i likhet med denne, også utarbeidet innenfor rammen av de bestemmelser som er trukket opp i verneforskriften.

En besøksstrategi skal normalt integreres som en del av forvaltningsplanen, men det finnes unntak hvor det kan være en fordel å legge besøksstrategien som vedlegg, og da ikke som et eget kapittel i forvaltningsplanen. Dette gjelder spesielt for verneområder hvor besøksforvaltningen står sentralt og hvor det vil være behov for å revidere besøksstrategien oftere enn forvaltningsplanen, eller at det er lenge til forvaltningsplanen skal revideres. Besøksstrategien for Nordre Øyeren og Sørumsneset vil foreløpig være et vedlegg. Ved neste revidering av forvaltningsplanen vil det gjøres en vurdering om besøksstrategien skal forbli et vedlegg, eller om den skal inn som et kapittel i forvaltningsplanen.

1.2.3 Naturmangfoldloven

Nordre Øyeren- og Sørumsneset naturreservater ble i sin tid fredet etter naturvernloven. Denne loven ble i 2009 erstattet med naturmangfoldloven. Naturmangfoldloven § 7 sier at de miljøretslige prinsippene som er nedfelt i §§ 8-12 skal være retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet. De inneholder viktige prinsipper om kunnskapsgrunnlaget, økosystemtilnærming, føre-var-prinsippet og retningslinjer for samlet belastning. Prinsippene er sentrale i verneområdeforvaltningen ved blant annet å legge grunnlaget for dispensasjonspraksis.

1.2.4 Annet lovverk

Det er viktig å være klar over at også annet lovverk gjelder i verneområdene, for eksempel plan- og bygningsloven, forurensningsloven, vannressursloven, viltloven, lakse- og innlandsfiskloven, motorferdselloven, kulturminneloven og friluftsløven. De ulike regelverkene gjelder side om side, men verneforskriften vil som hovedregel ha strengere bestemmelser enn annet lovverk. Verneforskriften vil da i mange tilfeller være det regelverket som er avgjørende for om et tiltak kan iverksettes eller ikke.

Øyeren er en del av et større område av Glomma hvor det er påvist krepsepest. Det er påbudt å tørke fullstendig eller desinfisere fangst- og fiskeredskaper, båter, vannbeholdere, m.m. som har vært benyttet i denne sonen, før det benyttes i andre vassdrag/utenfor sonen. Innenfor sonen skal tilsvarende tiltak gjennomføres dersom slike gjenstander tas ut av vannet før de flyttes oppstrøms. Les hele forskriften her:

<https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2005-06-20-652?q=krepsepest>.

1.2.5 Kulturhistorisk landskap

Nordre Øyeren naturreservat omfattes av kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Landskapet «Bingsfoss i Glomma – Nordre Øyeren. samt Kirkebygda, hvorav sistnevnte kun berører en liten del av reservatet, inngår i Riksantikvarens oversikt over kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse. KULA-rapporten kan i sin helhet leses her: <https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/handle/11250/2770639>

1.2.6 Merkevarer: Norges nasjonalparker

Til tross for navnet er merkevaren «Norges nasjonalparker» en nasjonal merkevarestrategi der alle verneområder i Norge er offisielle aktører. Merkevarer favner med andre ord bredere enn kun nasjonalparker. Tanken bak merkevaren er å skape en samlet visuell identitet for alle landets verneområder med informasjonsbehov, samt bedre opplevelsen for de besøkende, bedre vernet og i større grad muliggjøre lokal verdiskapning. Sammenlignet med nasjonalparker er lokal verdiskapning gjerne mindre aktuelt i naturreservater som eksempelvis Nordre Øyeren og Sørumsneset.

Bruk av merkevaren forutsetter en godkjent besøksstrategi. Én av målsetningene med besøksstrategien for Nordre Øyeren og Sørumsneset er derfor å innføre denne merkevaren i reservatene.

1.2.7 Internasjonale forpliktelser og internasjonalt fokus

Ramsarkonvensjonen

På bakgrunn av Øyerens store betydning for trekkfugler, ble Nordre Øyeren naturreservat utpekt som ramsarområde i 1985. Norge sluttet seg til avtalen i 1974 som et av de første landene i verden. Totalt 171 land har tiltrådt konvensjonen, og over 2400 områder står på ramsarlisten. Opprinnelig hadde konvensjonen et særlig fokus på ivaretagelse av leveområder for våtmarksfugler. Konvensjonens målsetning har siden blitt utvidet og omfatter i dag ivaretagelse av våtmarker som leveområde både for flora og fauna, samt kilde til viktige økosystemtjenester og naturressurser for mennesker.

I den praktiske forvaltningen heves området status når et område opprettes som et ramsarområde, og terskelen for hva som kan tillates etter vernebestemmelsene heves. Et ramsarområde medfører en større grad av internasjonalt fokus, og således et styrket vern. Tiltak som kan medføre en endret økologisk status skal meldes inn til Ramsarkonvensjonens sekretariat i Sveits. Det er imidlertid fremdeles vernebestemmelsene som ligger til grunn for forvaltningen av områdene. Miljødirektoratet skal godkjenne forvaltningsplaner og besøksstrategier for ramsarområder.

Bernkonvensjonen

I 2009 ble Nordre Øyeren- og Sørumsneset naturreservater nominert til Emerald Network – et nettverk av viktige områder for biologisk mangfold i Europa. Nettverket er en forpliktelse Norge har gjennom Bernkonvensjonen (Konvensjonen om vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder). Områdene i Emerald Network skal sikre overlevelsen av truede arter og naturtyper i et europeisk perspektiv.

IBAs – Important Bird Areas

Birdlife International er en internasjonal organisasjon som arbeider for fugl og deres habitater og er internasjonal rødlistemyndighet for truede fugler. De har publisert en liste over spesielt viktige fugleområder, såkalte IBAs – Important Bird Areas. Nordre Øyeren er et av 80 norske områder på denne listen, noe som fører til økt internasjonalt fokus på verneområdet.

2 Kunnskapsgrunnlaget

2.1 Sårbare naturverdier som påvirkes av ferdsel

Av sårbare naturverdier som påvirkes av ferdsel, er det i hovedsak fuglelivet som peker seg ut. Det finnes en rekke andre naturverdier i de to reservatene, men disse er i mindre grad å betegne som spesielt sårbare for menneskelig ferdsel og forstyrrelser.

2.1.1 Fugleliv

Rastende og næringssøkende fugl

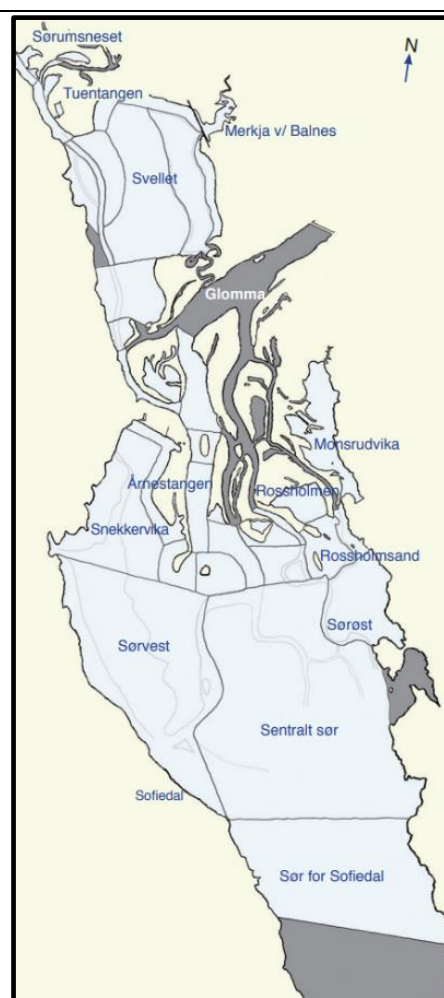
Mudderbanker og gruntvannsområder er viktige raste- og næringsområder for våtmarksfugl. Nordre Øyeren er en av landets viktigste trekklokaliteter, både vår og høst. Menneskelig ferdsel i og i nærheten av mudderbanker og gruntvannsområder kan potensielt føre til store forstyrrelses av næringssøkende og rastende fugl.

Preferanseområder for de mest tallrike trekkende vannfuglene i Nordre Øyeren er beskrevet i Kvæbek m. fl. (2009) og er her kortfattet gjengitt (se tabell 1). Når vannstanden er lav, tidlig på våren, er de største konsentrasjonene av fugl i de sørlige delene av deltaet. En sone sørvest og sør for Snekkervika, samt selve Snekkervika innehar den vesentlige andelen av svaner, ender og toppdykkere. I tillegg er det betydelige forekomster av arter som krikkender, vipe, storspove og hettemåke i østre deler av Svellet. Om høsten er vannstanden generelt høyere enn om våren, og det er derfor særlig de grunneste delene som da blir brukt, som spissen av Årnestangen og Snekkervika, områdene sør for Snekkervika samt Svellet. Vannstanden er av svært stor betydning for antallet vann- og vadefugl som benytter våtmarksområdene under trekket. Ved høy vannstand, blir store deler av mudderbankene og gruntvannsområdene

utilgjengelige for fugler på næringssøk. Vadere, ender og gjess påvirkes alle negativt av høy vannstand, men generelt sett påvirkes de mindre artene mer enn de større.

Tabell 1: Preferanseområder for sentrale våtmarksfugler i Nordre Øyeren naturreservat. I hovedsak basert på Kvæbek m. fl. (2009) samt Sæter m. fl. (2018) og Artsobservasjoner.no. Grad av rødt gir en indikasjon når på året det er størst konsentrasjoner av de ulike artene.

Arter/artsgruppe	Preferanseområde	
	Vår	Høst
Knoppsvane og Sangsvane	Sentralt sør og sørvest. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	Tilvarende områder som vår, men også Rossholmen. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des
Gjess	Forholdsvis lite antall jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	Tuentangen/Svellet, Rossholmen og Snekkervika. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des
Gressender	Snekkervika, sone sørvest, østlige delene av Svellet jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	Snekkervika, sone sørvest og sørspissen av Årnestangen. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des
Dykkender	Særlig knyttet til området Sentralt sør. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	I større grad knytte til sone Sørvest. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des
Laksand	Særlig knyttet til sone Sørvest jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	Er både knytte til sone sørvest og sentrale deler av Svellet. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des
Toppdykker	Snekkervika og sone Sørvest samt områder sør fro Sofiedal jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	Snekkervika og sone Sørvest jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des
Storskarv	Forholdsvis beskjedene antall på våren. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	Sør for Rossholmen, sør på Årnestangen, og sonen Sørvest. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des
Vadere	Særlig knyttet til Svellet, også områder i og rundt Snekkervika. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	Særlig knyttet sørspissen av Årnestangen og Svellet. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des
Hettemåke	Svellet, men kan forekomme i store antall i sonene sør for deltaet. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des	Forekommer i betydelig mindre antall på våren. jan feb mar apr mai jun jul aug sep okt nov des

Kart hentet fra Kvæbek m. fl. (2009)

Generelt om forstyrrelse av fugl

Konsekvenser som følge av forstyrrelse av fugl kan i mange sammenhenger være svært vanskelig å identifisere/kvantifisere. Dette er særlig gjeldene for fugler på trekk, siden årsak (altså forstyrrelser i rasteområder) og påvirkning (som eksempelvis dårlig hekkesuksess) gjerne er separert i tid og rom. Konsekvenser av gjentatte forstyrrelser av eksempelvis en lappspove i Nordre Øyeren, vil primært gi utslag på et senere tidspunkt og et annet sted, altså når den ankommer hekkeområdene i Øst-Finnmark. Til sammenligning er konsekvenser av forstyrrelser i hekkeområder gjerne langt enklere å identifisere, da man ikke har dette skillet i tid og rom, eksempelvis ved at forstyrrelsen fører til at fuglen skyr reiret og/eller at reiret blir røvet i foreldrefuglenes fravær. Ved

vurdering av forstyrrelse på fugl skilles det gjerne mellom effekter og påvirkning («effects» og «impacts» etter Kirby m. fl. 2004). Effekt er da den direkte konsekvens av forstyrrelsen, som for eksempel at fuglene flykter eller at stressnivået hos fuglene øker. Påvirkning er eksempelvis endringer i hekkesuksess eller endringer i bestander.

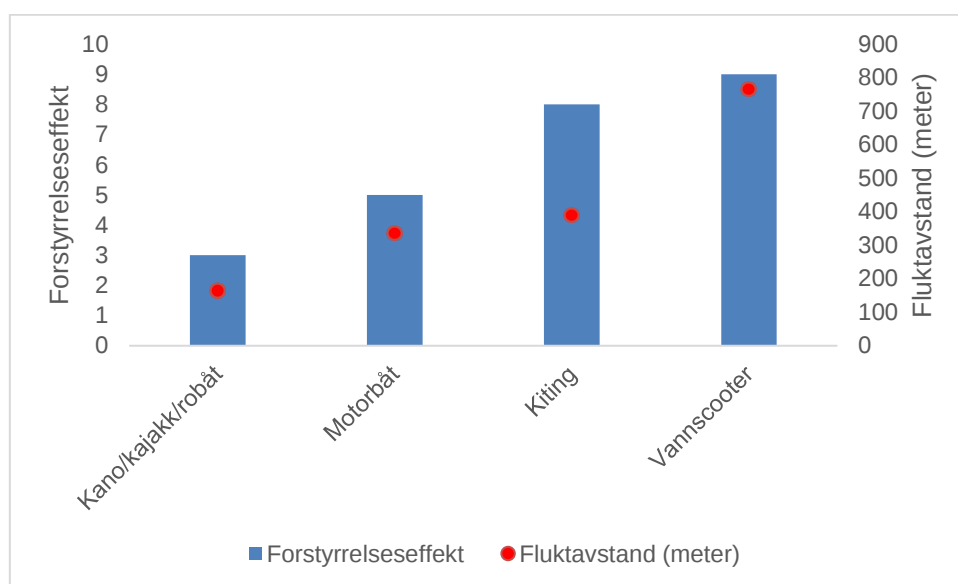
Bortskremming av rastende og næringssøkende fugl er i mange tilfeller tidsbegrenset, ved at fugl ofte vender tilbake til området de ble skremt bort fra når de anser faren som over, og mange tror gjerne at det å skremme fugl derfor er relativt lite inngripende. Dette er til en viss grad også riktig, da én enkelthendelse sjeldent har særlig stor påvirkning på rastende/næringssøkende fugl. Det er først ved gjentagende forstyrrelser at fuglene mister betydelig tid til næringsopptak og/eller hvile, og bruker vesentlige mengder energi på å flykte. Betydningen av dette er som sagt vanskelig å observere/måle. Viktigheten av summen av forstyrrelser kan illustreres med et eksempel fra en dansk studie (Madsen 1998), som viser at brunnakker på høsten brukte 78% av dagen (timene med lys) på næringssøken. Ved forstyrrelser fra saktegående motorbåter reagerte de fleste fuglene ved å fly bort, noe som er typisk for brunnakke og andre andefugler. En slik forstyrrelse resulterte i et opphold i næringssøket på 20 minutter, og gjentatte forstyrrelser vil derfor fort utgjøre et stort tidsrom. Med tanke på at brunnakkene allerede benytter mesteparten av døgnet lyse timer på næringssøk, er den i liten grad i stand til å kompensere for dette tapet (Madsen 1998), noe som kan virke inn på fuglens hekkesuksess og overlevelse. Menneskelige forstyrrelser kommer som en tilleggsbelastning til naturlige forstyrrelser fra eksempelvis rovfugl og andre predatorer.

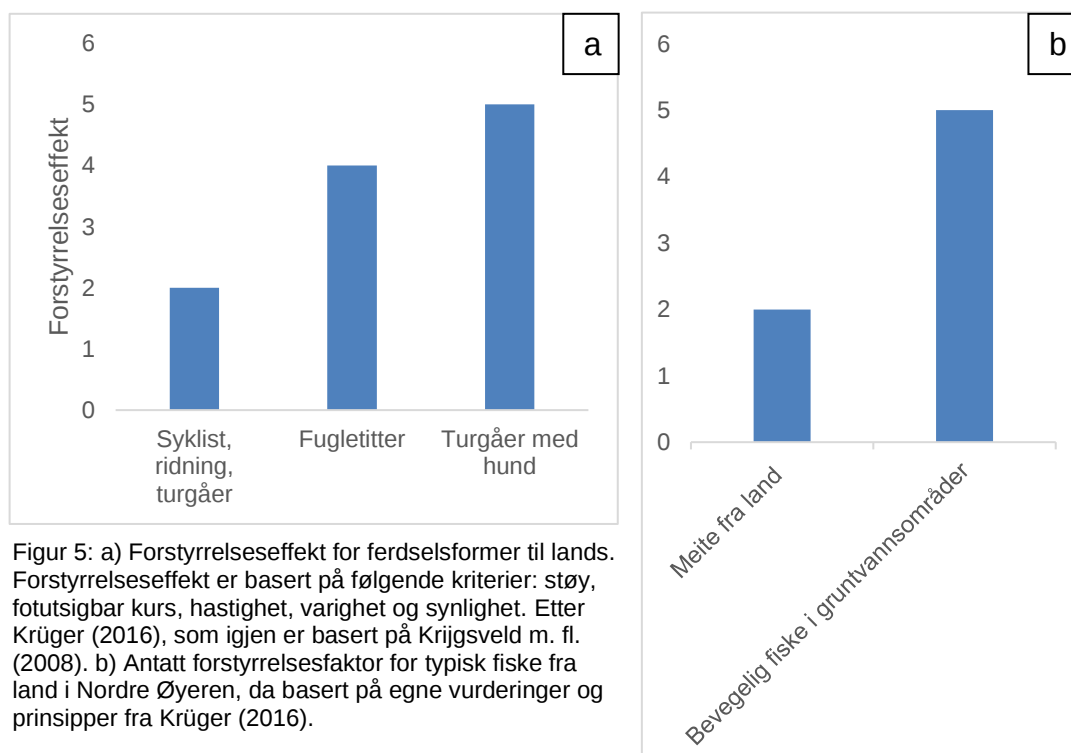
Figur 3: Brunnakke og annen vannfugl bruker store deler av døgnet på næringssøk. Dette for å bygge opp nok reserver blant annet til hekking, trekk og overvintring. Foto: Kim Daniel Hansen.

Det finnes en rekke ulike studier på forstyrrelse av fugl som følge av menneskelig aktivitet. Mye av denne kunnskapen er relevant for de aller fleste våtmarksområder med stor betydning for fugler på trekk. Laursen m. fl. (2017) og Krüger (2016) har gjort sammenstillinger blant annet av hvordan ferdsel til vanns påvirker vannfugl (se figur 4). Små, saktegående farkoster uten motor, som kajakk og lignende, har mindre potensial for forstyrrelser sammenlignet med aktiviteter som kiting og vannscooter. Også landbaserte

aktiviteters påvirkning på våtmarksfugl er nøye studert. Antatt forstyrrelseseffekt for aktuelle ferdselsformer kan ses i figur 5.

Figur 4: Forstyrrelseseffekt og gjennomsnittlig fluktavstand for våtmarksfugl. Forstyrrelseseffekt er basert på følgende kriterier: støy, fotutsigbar kurs, hastighet, varighet og synlighet. Figur basert etter Laursen m. fl. (2017) og Krüger (2016), hvorav begge igjen er basert på Krijgsveld m. fl. (2008).

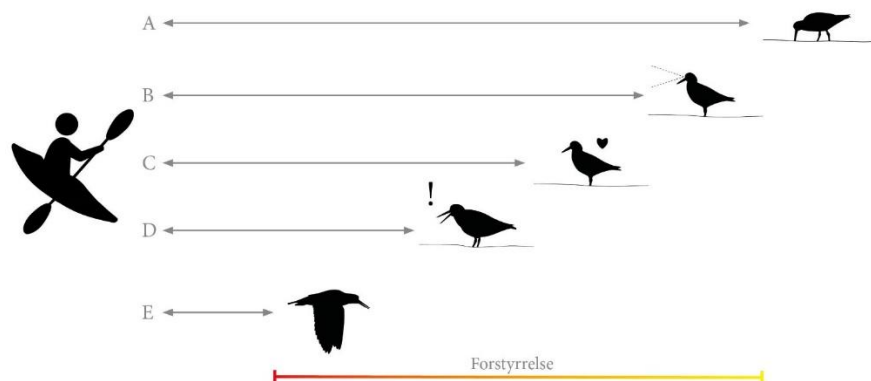

Figur 5: a) Forstyrrelseseffekt for ferdselsformer til lands. Forstyrrelseseffekt er basert på følgende kriterier: støy, fotutsigbar kurs, hastighet, varighet og synlighet. Etter Krüger (2016), som igjen er basert på Krijgsveld m. fl. (2008). b) Antatt forstyrrelsesfaktor for typisk fiske fra land i Nordre Øyeren, da basert på egne vurderinger og prinsipper fra Krüger (2016).

Det er viktig å påpeke at vurderingen av forstyrrelseseffekt i figur 5 er generell, og at den da eksempelvis ikke tar hensyn til volumet av hver enkelt aktivitet. Dette diskuteres i større detalj under 3.4.

Den vanlige turgåer vil nok i mange sammenhenger sette likhetstegn mellom det å forstyrre en fugl og det at en fugl blir skremt/velger å flykte. Mer presist kan forstyrrelse deles inn i flere trinn fra faren oppdages og til fuglen velger å flykte. At de besøkende er kjent med fuglenes signaler, og videre er kjent med at forstyrrelsen starter når fuglen

endrer adferd som følge av ferdselen, vil trolig kunne begrense mengden forstyrrelser fuglene utsettes for, men dette er også en relativt krevende pedagogisk oppgave. De ulike trinnene er svært enkelt fremstilt i figur 6, da med en vadefugl som eksempel.

Figur 6: Visuelt fremstilling av ulike trinn i forstyrrelse av fugl basert på avstand til en forstyrrelse. A: ingen forstyrrelse, B: oppdagelsesavstand, C: avstand for økt stress, D: varselavstand, E: fluktavstand. Grad av forstyrrelse er visualisert fra gult (liten) til rød (stor). Figur basert på Krüger (2016).

I møte med potensielle farer reagerer enkelte vannfugler med å svømme rolig unna, men det er viktig å understreke at dette ikke betyr at fuglen ikke blir forstyrret eller utsettes for ulemper, som eksempelvis fortrenning fra næringsområder. Det å svømme unna er for noen arter heller ikke et aktuelt alternativ, eksempelvis gjelder dette fugler som oppholder seg på land eller i gruntvannsområder, slik som vadere og hegrer.

I hvor stor grad fugler reagerer på forstyrrelser er også nøye studert, og er sannsynligvis overførbart på tvers av typiske rasteområder. Dette vil ikke omtales i detalj her, men sentrale prinsipper er ramset opp i tabell 2. Det bør også nevnes at andefugl skifter ut alle svingfjærene samtidig, altså de store fjærene på vingene. Dette skjer på sommeren/høsten og gjøre at de i ikke kan fly i en periode på 3-4 uker. Dette vil da påvirke hvordan de responderer på forstyrrelser.

Tabell 2: Sentrale faktorer som påvirker hvordan fugl reagerer på forstyrrelser. Listen er ikke uttømmende. Tabell basert på Krüger 2016.

Faktor	Fuglens reaksjon (flukt)
Avstand	Fugler reagerer i større grad på forstyrrelser som er nære.
Hastighet	Fugler reagerer i større grad på forstyrrelseskilder som beveger seg raskt.
Næringstilgang	Desto bedre næringstilgang i kvalitet og i tid og rom, desto tidligere vil fuglene gjerne reagere (flykte). Det vil da være lite kostnad forbundet med å finne et nytt sted med tilstrekkelig næringstilgang.
Kondisjon	Desto bedre kondisjon fuglen har, desto tidligere kan fuglen ta seg råd til å flykte fra en mulig fare. Fugler med god kondisjon flykter altså gjerne tidligere enn fugler med dårlig kondisjon.
Artsspesifikk sensitivitet	Noen arter er av natur mer tolerante overfor forstyrrelser enn andre. Eksempelvis er toppdykkere gjerne langt mer tolerante enn gjess og lommer.
Flokkstørrelse og flokksammensetning	Store flokker med fugl er ofte lite tolerante overfor forstyrrelser. Dette kommer av at store flokker gjerne huser individer og/eller arter med liten toleranse overfor ferdsel. Disse flykter da tidlig, noe som gjerne fører til en kjedereaksjon. Altså at mer eller mindre hele flokken letter som følge av at noen få individer velger å lette. Dette er særlig aktuelt for områder med store ansamlinger av fugl, slik som Nordre Øyeren.
Tilvenning	Fugler kan venne seg til menneskelig bevegelsesmønstre, eksempelvis at mennesker som ferdes langs stier og turveier ikke utgjør en risiko. Dette forutsetter at fuglene oppholder seg i området over lengre tid. Tilvenning er nok derfor en viktigere faktor i hekke- og overvintringsområder enn i typiske rasteområder som Nordre Øyeren.

Hekkende fugl

Hekkende fugl er særlig sårbare for forstyrrelser ved at isolerte enkelthendelser potensielt kan spolere en hel hekkesesong, eksempelvis ved at foreldrefuglene skyr reiret, at reiret røves i foreldrenes fravær eller at egg og unger dør grunnet manglende beskyttelse fra vær og vind. Forstyrrelser av hekkende fugl er en relevant problemstilling i de to verneområdene, men store vannstandendringer gjør store deler av Nordre Øyeren lite attraktivt som hekkeområde for vannfugl, og antall arter og individer av hekkende våtmarksfugl skiller seg ikke vesentlig fra andre lavereliggende våtmarksområder på Østlandet (Dale 2002). For vannfugl har Nordre Øyeren med andre ord større betydning som trekklokalitet enn som hekkebiotop. De mest artsrike områdene for hekkende fugl generelt er i gråor-heggeskogene, som da huser en rekke spurvefugler som ikke nødvendigvis utelukkende er knyttet til våtmarksområder. Fugl som hekker i tett vegetasjon, slik som gråor-heggeskog, kan generelt sett sies å være mindre påvirket av forstyrrelser, blant annet på grunn av at områdene er lite attraktive som turområder. Artene kan av flere grunner også sies å være mer tolerante overfor ferdsel. Det er allikevel grunn til å anta at deler av Nordre Øyeren og Sørumsneset naturreservater er mer eller mindre uegnet som hekkeområde på grunn av ferdsel, kanskje da særlig i forbindelse med de mest brukte fiskeplassene. På øya Karte, som i dag kan sies å være det viktigste hekkeområdet for våtmarksfugl i Nordre Øyeren, er det registrert hekking av arter som makrellterne, hettemåke, sildemåke, gråmåke, fiskemåke, hvitkinngås og tjeld. På Karte, samt Rossholmsand, er det ilandstigningsforbudt i perioden fra og med 15. mai til og med 15. august. For de fleste våtmarksfugler starter hekkingen før 15. mai, men da både Karte og Rossholmsand også omfattes av ferdselsforbudet i sone 1, er det i praksis ilandstigningsforbud fra 15. mars - 15. november på begge øyene.

Generelt om folks oppfattelse av forstyrrelser av fugl

Dialog med ulike brukergrupper i forbindelse med utarbeidelsen av denne besøksstrategien indikerer at mange er av den oppfatning de selv har liten påvirkning på

fuglelivet. Det samme gjelder i stor grad for lignende verneområder. Dette kan selvsagt stemme, men kan i mange tilfeller være en feiloppfatning. Altså at brukergruppen undervurderer graden av forstyrrelse de påfører fuglelivet. Dette kan ha flere forklaringer, men punktene nedenfor er etter vår oppfatning sentrale. Problemstillingene er på ingen måte særegne for Nordre Øyeren, men kan sies å være relativt typiske for fuglerike verneområder med høyt besøkstrykk.

1. Vanskelig å oppdage fugl

Mange av de besøkende har begrensede evner, oppmerksomhet og utstyr når det kommer til å registrere fugler som forstyrres/skremmes. Dette er særlig aktuelt for mindre fugler, men er også i høy grad gjeldene for større fugler som ender, gjess, gråhegre m.m. På et generelt grunnlag kan man si at fugler er bedre til å oppdage folk enn menigmann er til å oppdage fugl. Fuglene har da flydd, søkt skjul eller trukket seg unna før de i det hele tatt er innenfor en avstand der det er sannsynlig at fuglene oppdages av den besøkende. Forstyrrelsen skjer altså uten at den besøkende er klar over forstyrrelsen aktivitet medfører. Dette kan videre føre til en del uenigheter/konflikt mellom fugleinteresserte miljøer og andre brukergrupper, da ved at ulike brukergrupper vil stille seg uforstående til eventuelle «anklager» om skremt og forstyrret fugl.

2. Bagatellisering av egne forstyrrelser

De besøkende kan i mange tilfeller ha manglende forståelse og innsikt i omfanget av forstyrrelse i et område, samt at egne aktiviteter er del av en totalsum av forstyrrelser (samlet belastning). Dette kan være gjeldende selv for folk med god kunnskap om fugl, eksempelvis fuglefotografer, men også blant tradisjonelle fugletittere. Økt kunnskap om fugl generelt samt økt forståelse for summen av forstyrrelser spesielt, vil trolig kunne føre til at mange av de ulike brukergruppene tar mer hensyn. At de besøkende er kjent med fuglenes signaler og at selve forstyrelsen inntreffer i god tid før fuglene eventuelt flykter/letter (jf. figur 6), vil trolig også kunne føre til mer hensynsfull adferd.

2.1.2 Vegetasjon og naturtyper

Vegetasjonen er rik, dynamisk og inneholder en rekke ulike mikrohabitater (Rørslett 2002). I henhold til Artskart er over 400 arter av karplanter registrert i de to verneområdene. Ser man på vannplanter alene, er Øyeren en av de mest artsrike innsjøene i landet (Rørslett 2002). Reservatene innehar en rekke ulike naturtyper, blant annet flomskogsmark, kroksjøer, mudderbanker, evjer, bukter, strandenger, gråor-heggeskog m.m. (se felles forvaltningsplan for mer detaljert informasjon om flora, naturtyper og vegetasjonssamfunn). Til tross for at flere av naturtypene er uvanlige og er av svært høy verdi, er de i liten grad å anse som særlig sårbare for slitasje i forbindelse med menneskelig ferdsel. Dette har med at områdene gjerne er lite egnet som

turområder, dels på grunn av fuktig mark og tett vegetasjon, og/eller at områdene er vanskelig tilgjengelig. I tillegg er flere av naturtypene i stor grad påvirket av sesongmessige vannstandsendingene i deltaet, og er dermed av naturlige årsaker svært dynamiske. Samlet sett vurderes tråkk og slitasjeskader til å være av liten betydning for verneverdiene, men slitasje skjer allikevel stedvis, da i all hovedsak i forbindelse med de mest populære fiskeplassene.

3 Den besøkende

3.1.1 Motorisert ferdsel med båt

Folk som ferdes med motorbåt utgjør den største brukergruppen til vanns. Mange bruker båt i forbindelse med rekreasjon, som fiske og generell turkjøring. Det meste av båttrafikken foregår i mai - september. Mange av de som benytter båt i Øyeren er medlemmer av en av de mange båtforeningene og/eller medlemmer av jeger- og fiskerforeningene. Disse er gjerne knyttet opp mot samarbeidsorganet Øyeren Fellesforvaltning (ØFF). Allerede på vernetidspunktet var båttrafikken i Øyeren stor. I kartlegginger den gang, ble det anslått et minimumsantall på 500 båter som ble benyttet i reservatet. Under utarbeidelsen av forvaltningsplanen av 2013, basert på antall båt plasser og båtfester, antok man at antallet var rundt 1000. Ifølge vannområdene Øyeren og Leira-Nitelva er antall båter i Øyeren økende, noe som også understøttes av stor etterspørsel etter båt plasser og ventelister hos de ulike båtforeningene. Økningen i antall båter kommer i tillegg til en generell utvikling i retning av større båter med mer motorkraft. Det finnes i dag også et større utvalg av ulike mindre, og relativt rimelige, framkomstmidler til vanns, både med og uten motor. Disse er noe på siden av det som kan kalles tradisjonell båtbruk. Det er grunn å tro at antall båter og variasjonen innen framkomstmidler til vanns vil øke i tiden som kommer. Samtidig vil andelen båter med elektrisk motor trolig øke, noe som vil føre til redusert støyforurensning fra båt parken.

Fartsoverskridelser var allerede på 1970-tallet en stor utfordring i Nordre Øyeren. Registreringer viste at mellom 60 og 70 % av båtene ikke respekterte fartsbegrensningen på 5 knop (Miljøverndepartementet 1979). Andelen fartsoverskridelser er i dag lavere, kanskje mye på grunn av ferdselsbestemmelsene som kom etter revidering av verneforskriften i 2013. Men det skjer fortsatt fartsovertredelser i reservatet, i tillegg forekommer også kjøring med vannscooter (som er forbudt i henhold til verneforskriften). De fleste båtbrukere i Nordre Øyeren virker fornøyd med dagens ferdselsbestemmelser, og båtforeningene står selv for merking av båtledene i reservatet. Arbeidet organiseres i dag av Havna båtforening med bistand fra Fet båtforening, Sagvika båtforening og Waråa båtforening. Led for kanopadlere i Svellet legges ut av Lillestrøm kajakkklubb. Båtforeningene er også sentrale i distribuering av båtguiden (se vedlegg 2).

En av tilbakemeldingene fra båtbrukere er at det er en noe undring rundt 15- og 5-knopsledene i reservatet. Enkelte synes det er ulogisk at det er 15 knop gjennom selve deltaområdet (hovedråka), mens når man kommer «ut» av deltaet er det 5-knop (altså ledene på øst- og vestsiden). Enkelte mener at det også her burde vært 15 knop. Bakgrunnen for fartsbegrensningene er at områdene sør i deltaet inneholder langt mer fugl enn hovedråka (se tabell 1). Årsaken til hvorfor bestemmelsene er slik de er bør trolig i større grad formidles til båtbrukere.

Enkelte båtbrukere er bekymret for gjengroing/tiltetting i og rundt båthavnene, og ønsker derfor å sette i verk tiltak for å opprettholde fremkommeligheten inn og ut av havnene. Mange av båthavnene er riktignok usikre når det kommer til søknadsprosesser og lovverk generelt i forbindelse med ønskede tiltak, og ønsker derfor dialog og veiledning rundt dette. Noen er også bekymret for gjengroing/tiltetting og redusert fremkommelighet i deltaet generelt, og mener at fremkommelighet har blitt gradvis redusert de senere årene. På den andre siden er det båtbrukere som mener at fremkommeligheten ikke er redusert totalt sett, men at det helt klart er endringer i hvor det er mulig å kjøre og ikke fra år til år.

Tabell 3: Oversikt båtforeninger i tilknytning til Nordre Øyeren og Sørumsneset. Kartdata: Kartverket, kartkatalog.geonorge.no

Båtforening	Antall båt plasser	Nr. i kart
Strømmen båtforening	77	1
Johnsrudhavna (Monic havna)	130	2
Grenivika båtforening	37	3
Havnen båtforening	123	4
Tangen båtforening	45	5
Sagavika båtforening	39	6
Fet båtforening	91	7
Waråa båtforening	30	8
Nordhagen båtforening	22	9
Nordby bruk	40	10
Gansvika båtforening	55	11
Flateby båtforening	105	12
Bingsfoss båtforening	56	13
Mørk brygge	40	14
Totalt	890	

3.1.2 Fritidsfiske

I Nordre Øyeren og Sørumsneset er det registrert hele 25 fiskearter (Brabrand 2002), hvilket er det høyeste antallet arter i noen norsk innsjø. Enkelte arter opptrer kun sporadisk i Øyeren, men er påvist mer regelmessig høyere opp i vassdraget. Sett i norsk sammenheng har flere av artene sin hovedutbredelse i Øyeren-området. Både gjørs og asp, samt gjedde, fiskes særlig under gytingen. Eventuell påvirkning på fiskebestander som følge av sportsfiske er for oss ukjente, og vil ikke omfattes av denne strategien.

Generelt om fritidsfiske i Norge og Øyerensystemet

Omkring 40% av Norges befolkning over 16 år er årlig på fisketur (Statistisk sentralbyrå 2021). Dette gjør fritidsfiske til en av de mest populære fritidsaktivitetene i Norge, og av landene i Europa er Norge det landet med størst andel fritidsfiskere i befolkningen (Kleiven/snl.no). Antall aktive ferskvannsfiskere i Norge (ikke inkludert fiske etter anadrom laksefisk) anslås å være omkring 200 000 - 300 000. I tillegg ankommer årlig i underkant av 100 000 fisketurister til Norge for å fiske innlandsfisk (Aas & Dervo 2010).

Nærhet til tett befolkede områder og et stort spekter av fiskemuligheter, gjør Øyerensystemet til en svært populær arena for fritidsfiske. Innenfor Nordre Øyeren naturreservat og Sørumsneset naturreservat utgjør fritidsfisket derfor en av de viktigste rekreasjonsaktivitetene. Fiske er generelt en aktivitet med store sesongmessige variasjoner. I tillegg påvirkes innsats og omfang av andre forhold som tid på døgnet, ukedag, værforhold, vannstand m.m. Det kan derfor være vanskelig å estimere omfanget av fritidsfiske i et område, og da særlig større områder som Nordre Øyeren (Aas & van den Hemel 1995). I dag kreves ikke fiskekort i hverken Øyeren, Nitelva eller Leira. Fiskekort kreves i Glomma, men dette inntreffer først like sør for Fetsundbrua og videre oppstrøms. Også fra Mørkfoss og videre nedstrøms kreves fiskekort. Det foreligger derfor ingen fangst- eller fiskekortstatestikk for hverken Nordre Øyeren naturreservat eller Sørumsneset naturreservat. I tillegg til å kunne gitt oversikt over antall fiskere, kunne fiskekort/fiskekortutsalg vært en egnet arena for å nå fiskere med informasjon, men innføring av fiskekort/endring av fiskeforskriften er trolig lite aktuelt på nåværende tidspunkt. Det er eventuelt Akershus fylkeskommune som vil være ledende organ i en eventuell endring av denne forskriften. Informasjon rettet mot fiskere i og rundt Øyeren finnes i dag i hovedsak som ulike nettsider og brosjyrer. Eksempelvis har Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren forholdsvis nylig lagd en brosjyre om fiske i Øyeren. Men det finnes i dag ingen spesifikke informasjonstiltak rettet mot fiskere innenfor de to verneområdene, eksempelvis i form av informasjonsplakater.

I forbindelse med revisjon av fiskeforskriften for Øyeren samt et generelt ønske om økt kunnskap om fritidsfiske, gjennomførte Østlandsforskning en undersøkelse av fritidsfisket i den nordlige delen av Øyeren, inkluder deler av tilløpselvene. Undersøkelsen ble utført på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet), Akershus fylkeskommune og Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Rapporten, som er fra 1995, er nå delvis utdatert, blant annet fordi undersøkelsene ble gjennomført før innføringen av gjeldende ferdselsbestemmelser samt generelle utstys- og holdningsendringer innen

sport- og fritidsfiske. Deler av funnene i rapporten er allikevel interessante og er kort oppsummert i tekstboksen nedenfor.

Oppsummering av Aas, Ø. & van den Hemel, M. (1995). Fritidsfisket i nordre Øyeren: omfang, fordeling og fiskernes holdninger til forvaltning og inngrep. Østlandsforskning rapport 27/95.

- Et absolutt minimumsestimat for antall besøk av fritidsfiskere i perioden medio april til ultimo juni ble beregnet til ca. 6000. Fiskeomfanget var større (ca. 5000 besøk) fra land enn fra båt.
- Grunnet krattskog og andre vegetasjonstyper som vanskeliggjør ferdsel, er deler av området lite tilgjengelig for folk som ikke disponerer båt eller lignende. Vesentlige deler av fisket fra land er derfor konsentrert til spesielle plasser. Fiske fra båt er imidlertid langt mer spredt.
- Juni, juli og august er toppmånedene for båtforeningsmedlemmene. Båtfart og dermed fiske fra båt vanskeliggjøres av lav vannstand i perioden mars - mai. Fiskere som ikke var medlem av en båtforening (altså folk som i stor grad fisket fra land) fisket mest i mai og juni, men aktiviteten var også forholdsvis høy i april, juli og august. Fritidsfiske i Øyeren er altså spredt utover en ganske lang sesong.
- Fritidsfisket var mest konsentrert til helgene.
- De fleste fisket målrettet etter bestemte arter. Totalt sett ble det fisket mer etter gjedde, men mange fisket også etter abbor og gjørs. Forholdsvis flere barn enn voksne fisket etter abbor og karpefisk.
- Den mest verdsatte siden ved fisket i nordre Øyeren var mangfoldet i fiskemulighetene, fulgt av naturkvalitetene. Mange nevnte også lett tilgjengelighet og at fisket var gratis.

Det er ikke gjennomført undersøkelser av fritidsfisket i ettertid, men samtaler og møter med sportsfiskemiljøer i forbindelse med arbeidet med besøksstrategien indikerer at antall besøkende sportsfiskere har vært jevnt økende. Ulike former for småbåter med og uten motor samt andre mindre fremkomstmidler til vanns er i dag langt mer tilgjengelig, og det er naturlig å anta at ferdselen til vanns har økt som følge av dette.

Fritidsfiskere er en høyst variabel gruppe, men er også forholdsvis nøye studert både i Norge og i utlandet, og det finnes mange måter å dele inn fritidsfiskere i mindre delgrupper. Ifølge Aas & van den Hemel (1995) kan fritidsfiskere i og rundt Nordre Øyeren grovt deles inn i tre grupper; nybegynnere, generalister og spesialister (se tabell 3).

Tabell 4: Inndeling av fritidsfiskere etter grad av spesialisering/erfaring. I stor grad basert på Aas & van den Hemel (1995).

Grad av spesialisering	Generell beskrivelse	Typiske redskap/metode
Nybegynnere	Ofte barn, barnefamilier eller andre grupper med lite erfaring med fiske. Ofte er fisket en biaktivitet i forbindelse med annet friluftsliv, gjerne da på steder som er lett tilgjengelige og med tilrettelegging.	Redskapsbruken er variert, men enkel. Fisket er som regel ikke rettet inn mot spesielle arter – her handler det mer om å få fisk.
Generalister	Noe mer spesialisert. Fisker ofte på steder med tilrettelegging eller som er lett tilgjengelig.	Fisker med ulikt redskap. Veksler gjerne ofte mellom meitefiske og spinnfiske.
Spesialister	Svært målrettet i sitt fiske. Fisker gjerne aktivt etter stor fisk, «troféfisk». Fisker også i områder som er vanskelig tilgjengelig og med liten eller ingen grad av tilrettelegging.	- Fluefiske eller spinnfiske etter gjedde - Agnfiske etter gytende gjørs - Spesialisert meite etter karpefisk - Dorging og vertikalpilking etter predatorfisk

Former for fiske i Nordre Øyeren

Ulike former for fiske har ulikt potensial når det kommer til mulig påvirkning på verneverdiene. Potensial for forstyrrelse avhenger blant annet av hvilke områder fisket foregår, tid på året, hvor lang oppholdstiden er og hvor aktivt/bevegelig fisket er. Nedenfor følger en kort beskrivelse av særlige viktige grupper innen fiske samt mulig påvirkning på verneverdier.

Fluefiske og spinnfiske etter gjedde på våren

Fiske etter gjedde på våren foregår før, under og like etter gyteperioden (leken), omtrent fra mars til slutten av juni. Gjeddene gyter i vegetasjonsrike gruntvannsområder, og det er naturlig nok i slike områder at fisket skjer. Fisket anses som best i perioden før og etter leken. Gjeddene oppsøker gyteområdene før selve leken begynner og holder seg gjerne i gruntvannsområdene også etter leken, hvor den da jakter på gytende karpefisk. Fisket foregår både fra land og fra båt, og domineres i all hovedsak av fluefiskere og spinnfiskere. Fiske fra båt foregår i hovedsak ved å oppsøke grunne vikar for så å kaste fra båten. Fisket foregår gjerne ved at man fisker seg gjennom et område eller at man aktivt følger etter fisk, som tidvis oppholder seg på så grunt vann at de kan ses. Fiske fra land krever gjerne bruk av vadere. Områder som typisk oppsøkes av gjeddefiskere på våren er gruntvannsområdene i deltaet, eksempelvis på Fautøya, Kusand (særlig Mygga), Årnestangen/Rælingsøya (inn mot Snekkervika) og Rossholmen. Dette fisket har et forholdsvis stort potensial for å forstyrre rastende og næringssøkende våtmarksfugl under vårtrekket, men forstyrrelsen begrenses av ferdselsforbudet i sone 1 (Svellet, Snekkervika og Monsrudvika og områdene sør for Rossholmen) som da gjelder fra og med 15. mars til og med 15. mai. Fisket begrenses også av helårs ferdselsforbud ytterst på Årnestangen (sone 2). De aller fleste fiskere respekterer og har forståelse for ferdselsrestriksjonene, og for fiskere flest er ferdselsrestriksjonene neppe å anse som en stor begrensning. I perioden med ferdselsforbud er det fortsatt relativt store områder som fortsatt er tilgjengelig. I tillegg er fisket godt helt ut mot slutten av juni, altså over fire uker etter at ferdselsforbudet opphører.

Dorging/trolling og vertikalpilkning

Dorging foregår i hele den isfrie perioden, men aktiviteten er størst på våren og høsten. Dorging og trolling er i prinsippet samme sak, men ved trolling brukes mer avansert utstyr, slik som ekkolodd, planerboard/paravan og gjerne flere stenger på én gang. Uansett foregår fisket ved at man trekker agnet etter båten, som oftest i en hastighet på 1-3 knop. Dorgefisker kan sies å variere fra de svært spesialiserte til de som bare henger et snøre etter båten som en del av båtturen. Til tross for forskjeller innen erfaring, utstyr og målsetning med fisket, er nok flertallet ute etter enten gjedde eller gjørs, mens et fåtall kan være ute etter asp og muligens abbor. Dorging foregår i hele Øyeren, men områdene sør i Nordre Øyeren naturreservat benyttes trolig i størst omfang (i hovedsak sør for Gansvika). Når det gjelder potensiell forstyrrelse av fugl, er nok dorging primært en forstyrrelsesfaktor for fugl som oppholder seg på vannet, eksempelvis ender og gjess. Fisket foregår gjerne over lang tid og dekker store områder. Ofte kjøres det faste runder avhengig av hvor man antar at fisken oppholder seg, noe som kan tenkes å føre til

gjentakende forstyrrelser. Bruk av paravan, som da har til hensikt å trekke agnet ut til siden for båten, øker trolig potensialet for forstyrrelses noe. Forstyrrelsespotensialet begrenses av ferdselsrestriksjonene i Nordre Øyeren, og da primært restriksjonen i sone 1 (se figur 2). De grunneste områdene sør i deltaet, som da gjerne huser store konsentrasjoner av vannfugl, kan sies å være mer eller mindre uegnet for dorging, noe som er med på å begrense forstyrrelsespotensialet.

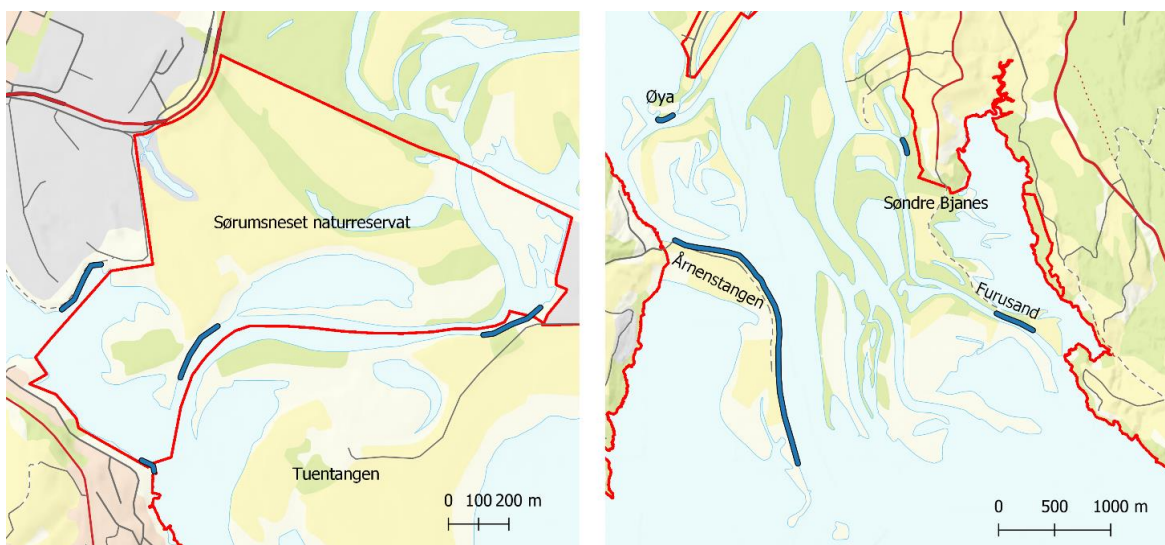
Vertikalpilkning fra båt er også en relativt vanlig fiskemetode Øyeren. Fisket foregår primært i dyprenner og langs dypanter. Under vertikalpilkning står båten stille, og potensialet for forstyrrelser er derfor mindre enn under dorging. På våren er gjørs en typisk målart, og fisket konsentreres da til dyprenner som samler fisk på gytevandring fra Øyeren og til gyteområdene lenger opp i vassdraget.

Meite og annet fiske fra land

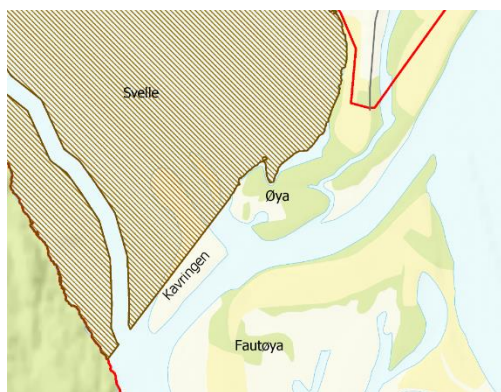
Fiske er svært populært i langs elveleiene i begge reservatene, og det kan tidvis stå svært mange fiskere langs de mest populære strekningene. Det store flertallet bedriver ulike former for meitefiske, mens enkelte bedriver spinnfiske, gjerne da kombinert med meite. Meitefiskere er som gruppe svært variert og inkluderer alt fra barnefamilier, folk som fisker noen timer etter jobb til former for det som kan kalles «moderne» meite. Det sistnevnte kan være svært spesialisert, eksempelvis specimenfiske, hvor man da fisker målrettet etter de største eksemplarene av en art. Selv om metodene og utstyret innen meite varierer mye, foregår fisket i prinsippet relativt likt mellom ulike grupper. Typisk rigger man seg til på en lokalitet og fisker da på samme sted over lang tid. De ivrigste fisker med flere stenger, og enkelte har med seg stoler, små griller og ulike former for telt. På våren er det særlig mange som fisker etter gjørs, men fisket kan generelt sies å være bredt, der både gjedde, abbor og karpefisk er målarter.

Meitefiske er trolig den formen for fiske som har økt mest de siste årene. Selv om meitefiske er en form for fiske som i seg selv innebærer lite bevegelse, er forstyrrelsespotensialet stort på grunn av antallet fiskere som beveger seg inn i områder der det ellers er lite ferdsel. Ved utforming av tiltak må det tas hensyn til at arbeidsinnvandrere og sesongarbeidere utgjør en stor andel av de som fisker på denne måten.

Det er visse utfordringer knyttet til de mest populære fiskeplassene, særlig i form av slitasje og forsøpling. I tillegg til å være både sjenerende og et forurensningsproblem, utgjør forsøplingen en fare for fugl, eksempelvis ved at fugl roter seg inn i henlagte fiskesener eller plastemballasje. Det forekommer også at folk fjerner mindre trær og annen vegetasjon i den hensikt å «utbedre» fiskeplassen eller for å sanke ved til bål. De mest brukte stedene for meitefiske i eller i direkte tilknytning til verneområdene er markert i figur 7.

Figur 7: Lokalteter som er særlig populære for fiske fra land er markert i blått. Kartdata: Kartverket, kartkatalog.geonorge.no

Figur 8: Ferdselsforbudet (skravert felt) deler Kavringen i to, noe som kan fremstå som et lite naturlig skille for fritidsfiskere. Kartdata: Kartverket, kartkatalog.geonorge.no

Brudd på ferdselsbestemmelsene i forbindelse med fiske fra land skjer med jevne mellomrom. Et sted der dette gjerne skjer er på Kavringen, sør i Svellet. Her deler ferdselsforbudet øya i to, og i periodene med ferdselsforbud er det da lov til å bevege seg på sørøst-siden av øya og da fiske ut i Rusholet, mot Fautøya, mens det da ikke er lov til å ferdes/fiske på øyas nordvest-side, mot Svellet. Ved lav vannstand forekommer også at fiskere beveger seg videre på mudderet og inn i Svellet.

Garnfiske og stående redskaper

Av stående redskap er det i all hovedsak garn som blir benyttet. Hvor mange som setter garn er ukjent, men dreier seg trolig i all hovedsak om personer med tilgang til fast båt plass i Øyeren-området. I henhold til Forskrift for fisket i Øyeren er fiske med garn, teiner, ruser og andre faststående redskaper, kun tillatt i perioden fra og med 15. juni til og med 31. mars. I Leira og Nitelva er det forbud mot bruk av garn, ruser, teiner og andre faststående redskaper hele året. Det forekommer allikevel at folk ikke forholder seg til eller er kjent med disse bestemmelsene. Dette gjelder særlig bruk av garn, kastegarn og langline i Nitelva og Leira, også innenfor reservatene.

Figur 9: Fiskeand gått i garn januar 2022.
Foto: Kjell Johansson

Garn og andre faststående redskaper utgjør en mulig fare for vannfugl. Eksempelvis ble det i januar 2022 funnet et garn som drev fritt i deltaet og som inneholdt død fugl. Slike hendelser er etter hva vi vet sjeldne, og det er usikkert hvor garnet ble satt og hvor lenge det hadde ligget ute.

I tiden det ble bedrevet yrkesfiske i Nordre Øyeren var det særlig i perioder på våren at det kunne gå fugl i garna. Dette var i all hovedsak snakk om laksender, og da med stor overvekt av

unge hannfugler (Åsmund Fjellbakk pers. med.). At risikoen for at vannfugl går i garn muligens er størst på våren, kan ha sammenheng med pardannelse/revirhevding, noe som gjerne innebærer kaotisk jaging både over og under vann. Det kan selvsagt også ha sammenheng med at konsentrasjonen av fugl gjerne er høy på denne årstiden.

Hvordan dykkende fugl i all hovedsak unngår å gå i garn er for oss ukjent. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet har de senere årene bedrevet fiskeundersøkelser i flere eutrofe innsjøer med høy tetthet av dykkende fugl og tidvis svært dårlig sikt. Til tross for at fiskeundersøkelsene gjennomføres på våren, med et betydelig antall garn, har de ved kun to anledninger opplevd å få fugl i garna. I begge tilfellene var det snakk om gressender (Thron O. Haugen pers. med.), muligens da som en følge av pardannelse/revirhevding.

Isfiske

Nordre Øyeren byr også på gode muligheter for isfiske. Siden fisket foregår på vinteren, og da på steder som naturlig nok er lite egnet for overvintrende vannfugl, anses fisket som lite forstyrrende for fugl og er dermed lite relevant å drøfte i denne besøksstrategien.

3.1.3 Kano og kajakk

Hovedsesongen for kano og kajakk strekker seg fra mai og ut september, men området byr på muligheter for padling hele året. Med unntak av perioder med flom er det forholdsvis lite krevende å padle i Nordre Øyeren. Padlere i Nordre Øyeren kan sies å inkludere alt fra aktive padlere med mye erfaring til barnefamilier, vennegjenger og idrettslag. Størsteparten av Nordre Øyeren er egnet for padling, men fremkommeligheten påvirkes selvsagt av den varierende vannstanden og vegetasjonen. De mest populære områdene kan sies å være Nitelva, Leira, Svellet og råkene i deltaet. Mange søker gjerne ulike rundturer ned en av råkene, videre ut på Øyeren og tilbake en annen råk. Tilbakemeldinger fra padlere indikerer at de gjeldende ferdselsrestriksjonene i reservatet ikke oppfattes som en stor begrensning. Det er også få konflikter mellom båter og

kajakkpadlere. Selv om det er mulig å padle kajakk helt inn i grunne viker, hvor det potensielt kan være mye fugl og/eller ferdselsbegrensninger, vil nok de fleste søke dypere vann for mosjons- og turpadling. På grunt vann blir kajakk/kano fort tungroddet. Det finnes flere aktører innen kano- og kajakkutleie rundt Nordre Øyeren (se under organisert virksomhet 2.3).

3.1.4 Vannsport (kiting)

Den mest utbredte formen for vannsport i Nordre Øyeren er kiting, men omfanget må sies å være begrenset. Det er også naturlig å anta at aktiviteter som windsurfing og lignende aktiviteter forekommer. Gansvika kro leier eksempelvis ut SUP, men bruken skjer da i forbindelse med bading i og rundt stranda i det statlig sikrede friluftslivsområdet.

Kiting i Nordre Øyeren skjer som sagt relativt sjeldent, men Svellet er trolig den mest populære lokaliteten. Her er det særlig muligheten for kiting på stille vann (flat water) som virker forlokkende. Lignende forhold kan man trolig også finne andre steder som eksempelvis Snekkervika og nord for Blesvika. At det tidvis er svært grunt i disse områdene er til lite hinder, da kiting er mulig selv i svært grunt vann. Ellers i Øyeren foregår kiting blant annet ved Sandstangen (helt sør i Øyeren). Kiting er i stor grad avhengig av et såkalt «riggområde». Dette er da et åpent, flatt landareal som sikrer at man får kiten opp i luften. Kiteren vil da, med kiten i luften, bevege seg fra «riggområdet» og ut mot vannkanten for «sjøsetting». Egnede «riggområder» er derfor avgjørende for hvor kitingen foregår. Det finnes flere nettstedet og apper med kart og informasjon om ulike kitelokaliteter, såkalte «spotguider», og både Svellet og Snekkervika er å finne på minimum én slik plattformer.

Ifølge nettsidene til Oslo kiteklubb foregår kiting normalt over 5 knop, og hastigheter under dette vil i de fleste situasjoner føre til at kiteren synker. Normal hastighet under kiting anslås å være 10-12 knop, mens maksimal hastighet er om lag 15 knop. Hastighetsbegrensningene i Nordre Øyeren naturreservat gjelder kun for motordrevne fartøyer og omfatter derfor ikke kiting, men kiting omfattes i likhet med all annen ferdsel av ferdselsforbudet i sone 1 og 2. Da all ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til dyrelivet, er kiting og lignende aktiviteter, for eksempel i Svellet, problematisk også i perioden uten ferdselsrestriksjoner, altså fra 16. mai til og med 14. august. Det kan være store ansamlinger av fugl i Svellet i denne perioden, særlig fra slutten av juli og utover. Dersom det er en viss mengde fugl i Svellet, er det vanskelig å se for seg at kiting og andre former for arealkrevende vannsport vil kunne utøves uten vesentlige forstyrrelser av fugl. Kiting og lignende aktiviteter omfattes også av krav til aktsomhet i [Forskrift om fartsgrenser på sjøen](#). Forskriften gjelder i sjøterritoriet, de indre farvann og i alle elver og innsjøer, og sier at farten skal avpasses slik at det ikke oppstår fare for ulempe for blant annet dyre- og fugleliv.

3.1.5 Fuglekikking

Generelt om fuglekikking

Fuglekikking er å anse som en relativt utbredt hobby, men med stor variasjon i hvor mye tid og ressurser som nedlegges. Fuglekikkere kan sies å omfatte alle som benytter deler av fritiden til å observere fugler, og inkluderer da alt fra folk som observerer fugler på fuglebrettet til folk som legger ned mye tid og ressurser for å se bestemte arter både innenlands og utenlands. Hva som motiverer folk til å bedrive fugletitting er mange og sammensatte, men de ivrigste kan grovt plasseres i følgende grupper:

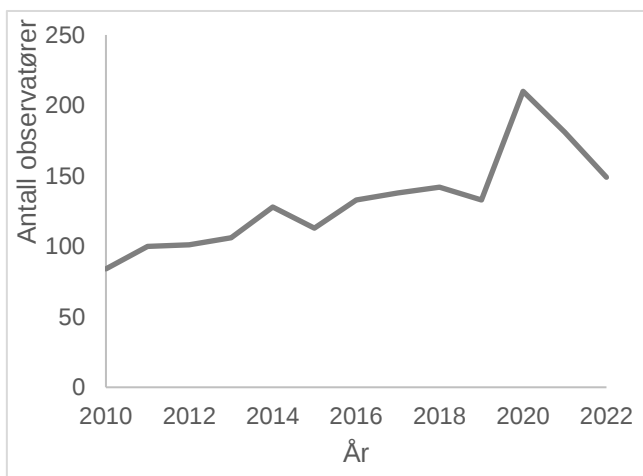
- *Fotografer* – fotografering av fugl og gjerne naturfoto generelt er en sentral del av hobbyen. Målet for de ivrigste er bilder av fugl, mens fuglenes levesett er av mindre interesse. Kan sies å i større grad tilstrekkes av karismatiske arter enn av sjeldenheter.
- *Artskryssere* – fuglekikkere med mål om å se flest mulig arter, og er derfor gjerne på jakt etter uvanlige/sjeldne arter. Har ofte god kunnskap om fuglene de er interessert i. Flere er medlemmer av ulike nettbaserte varslingstjenester.
- *Registrering og kartlegging* – personer som følger utvalgte arter eller utvikling i et begrenset geografisk område. Svært god kunnskap om fuglenes levevis og med svært god lokalkunnskap. Arbeidet er gjerne del av ulike kartleggingsprosjekter.

Det er betydelig grad av overlapp mellom de ovennevnte gruppene, og flertallet av fuglekikkere vil passe inn i flere grupper. Mange fuglekikkere motiveres trolig også i stor av det å ferdes i naturen generelt. Andelen fotografer blant fuglekikkere har ifølge fuglemiljøene vært økende de senere årene, og har trolig sammenheng med at «godt» kamerautstyr stadig blir rimeligere.

Fuglekikking i Nordre Øyeren

I Nordre Øyeren og Sørumsneset utgjør fugletittere en viktig og trolig økende besøksgruppe. Antall personer som rapporter fugler i Artsobservasjoener.no fra Nordre Øyeren naturreservat har vært økende de senere årene (se figur 10), men økningen kan nok også delvis skyldes at stadig flere tar denne rapporteringstjenesten i bruk. Fuglekikkere kan sies å skille seg fra vanlige turgåere ved å ha mindre grad av lokal tilhørighet. Mange er altså bosatt utenfor Nedre Romerike.

Fuglekikking i Nordre Øyeren forgår i all hovedsak fra land med kikkert og teleskop, ofte på langt hold (flere hundre meter). Gode fotomuligheter begrenses i stor grad av store avstander, vegetasjon, ferdselsrestriksjoner samt at fugler i Nordre Øyeren generelt sett kan sies å være relativt sky. Folk som primært ønsker å ta gode bilder oppsøker derfor gjerne andre steder enn Nordre Øyeren. Fotografering fra båt, kano eller kajakk gir andre foto- og observasjonsmuligheter enn ferdsel til fots, men heller ikke dette gir spesielt gode fotomuligheter av fugl, og møter på mange av de samme begrensningene.

Figur 10: Antall observatører som har rapportert fugler i Nordre Øyeren naturreservat i perioden 2010-2022 gjennom Artsobservasjoner.no. Det er viktig å understreke at mye av fuglekikkingen skjer uten å bevege seg innenfor vernegrensene.

om flere (litt overivrige) fuglekikkere begynner å lete i terrenget. Nordre Øyeren har flere førstefunn av fuglearter i Norge (Dale 2002), og det er å anse som sannsynlig at nye arter for Norge, eller arter som er svært sjeldne, vil dukke opp innenfor reservatgrensene i fremtiden. Situasjoner med sjeldne fugler er selvsagt vanskelig å planlegge for, og det er nok heller ikke spesielt hensiktsmessig. Det mest hensiktsmessige er trolig at fuglemiljøene selv varsler SNO/forvaltningsmyndigheten ved behov, slik at eventuelle tiltak kan iverksettes. Karismatiske arter som ikke nødvendigvis er sjeldne, kan også tiltrekke seg et visst antall fuglekikkere, og da primært fotografer. Slike arter er ikke nødvendigvis uvanlig i Nordre Øyeren, men fuglene oppholder seg gjerne for lang unna til at det er mulig å ta «gode nok» bilder.

Figur 11: Hekkskvett funnet av Edna Mosand 11. juni 2020. Mange tok turen for å se fuglen. Foto: Edna Mosand

Sjeldne fugler kan føre til at mange fuglekikkere oppsøker reservatene, og da gjerne innenfor et begrenset område. Funn av en hekkskvett (andre funn av arten i Norge) på Årnestangen 11. juni 2020 resulterte eksempelvis i overkant av 70 besøkende fuglekikkere samme dag som fuglen ble funnet (tall hentet fra Artsobservasjoner.no og inkluderer da kun personer som faktisk observerte fuglen og rapporterte funnet i Artsobservasjoner). Om fuglen hadde blitt værende over lengre tid, ville antall tilreisende trolig vært langt høyere. Slike hendelser er selvsagt uvanlige, men kan potensielt føre til stedvis stor grad av forstyrrelse, særlig

Kommunikasjonen mellom fuglekikkere foregår i stor grad på ulike Facebook-sider/grupper. Viktigst av disse er «Fugler i Oslo og Akershus» og «Fugler og fuglevern i Oslo og Akershus» med henholdsvis ca. 6200 og 1500 medlemmer. Nyheter om sjeldne fugler spres i stor grad via Band. Dette er en meldingsbasert kommunikasjonsplattform i form av en app som omgjør alle meldinger til push-meldinger, slik at alle får beskjed om alt. Den viktigste varslingsplattformen for Nordre Øyeren er «Bird News Oslo & Akershus» som har i overkant av 200 medlemmer. Andre viktige

kommunikasjonsplattformer er nettsidene og Facebook-sidene til BirdLife Oslo og Akershus og Nordre Øyeren Fuglestasjon (NØF).

Områder som typisk benyttes av fuglekikkere

Det er mange områder som benyttes av fuglekikkere i Nordre Øyeren, og avsnittet nedenfor tar kun for seg de mest sentrale. Områdene kan grovt deles inn i de med og uten vesentlig tilrettelegging for fuglekikking.

Lokaliteter tilrettelagt for fugletitting:

- Merkja: I forbindelse med gang- og sykkelveien langs Rv. 22 er det tilrettelagt med infoplakater, benker, søppelkasser og et teleskop. Informasjonen fremstår som noe rotete vet at noen plakater er festet til et skiltstativ, mens andre mindre plakater er festet til gjerdet. Det vil fremstå ryddigere om alt av informasjon samles på ett skiltstativ. Teleskopet har dårlig skarphet og svært lite synsfelt, og skaper nok mer frustrasjon enn observasjonsglede. Teleskopet bør derfor byttes ut eller fjernes. Grunnet støy fra veien er dette et forholdsvis lite hyggelig sted å observere fugl, men støyen kan trolig reduseres om man supplerte området med en støyskjerm. Redusert støy vil også kunne gjøre området til et mer attraktivt undervisningsområde for Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren.
- Furusand: Nytt fugletårn ble ferdigstilt i mai 2020. Fra tårnet har man god oversikt over de østlige delene av deltaet samt deler av Monsrudvika. Stedet mangler i dag informasjonsplakater, men anses som et svært egnet infopunkt.
- Årnestangen: Muligens det stedet som benyttes i størst grad av fuglekikkere. Ytterst på tangen finnes i dag et fugletårn og et fugleskjul. Fugletårnet gir relativt dårlige observasjonsmuligheter av fugl på mudderbankene, hvor fugleaktiviteten er størst. De fleste fuglekikkere benytter derfor fugleskjulet ytterst på tangen. Tårnet har trolig størst opplevelsesverdi som utkikstårn og turmål for vanlige turgåere. Området rundt tårnet er et sted der folk gjerne oppholder seg over tid, og er derfor godt egnet som infopunkt (noe info finnes også i dag). Info om ferdselsforbudet videre ut på tangen og områdets betydning for trekkfugler bør være sentralt.

Lokaliteter som benyttes av fuglekikkere, men uten særlige tilretteleggingstiltak for fuglekikking:

(listen er ikke uttømmende)

- Hammeren: Gir forholdsvis godt utsyn over Svellet. Området er tilrettelagt med benkebord og infoplakat.
- Nerdrumstranda: Gir utsyn over Svellet. Med unntak av en infoplakat ved vernegrensen er det ingen tilrettelegging på området.

- Tuentangen: Gir ikke spesielt godt utsyn over deltaet, men huser flere ulike fuglebiotoper.
- Tangen: Gir stedvis godt utsyn Nitelva ved Leiras utløp.
- Langs Nerdrumveien: Gir stedvis godt utsyn over Merkja.

Det er stedvis vanskelig å parkere ved enkelte av lokalitetene, eksempelvis ved Merkja, Nerdrumstranda, Hammeren og Tuentangen. Løsninger på disse utfordringene må finnes utenfor vernegrensene. Statsforvalteren vil derfor ikke påta seg ansvaret for denne typen tiltak, men vil kunne bistå med råd og veiledning.

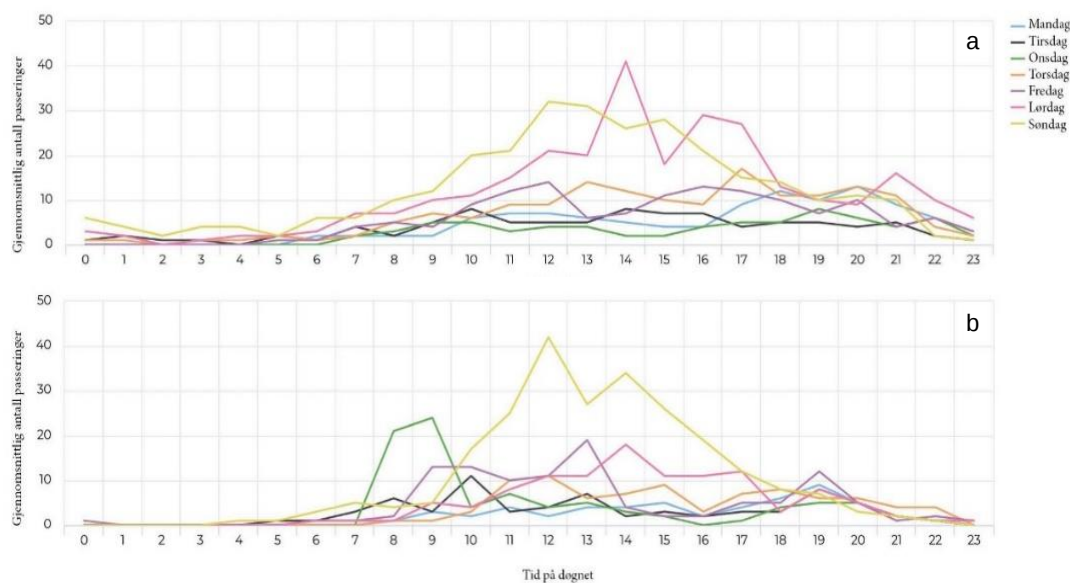
Det har fra flere hold vært foreslått å sette opp et fugletårn med utsyn over Svellet. Per i dag er det ikke gjort konkrete vurderinger av hvor et eventuelt tårn bør stå. Statsforvalteren vil ikke påta seg en ledende rolle med å få på plass et nytt fugletårn.

Figur 12: Populære områder for fuglekikking er markert med blå punkter. Kartdata: Kartverket, kartkatalog.geonorge.no

3.1.6 Ferdsel langs stier og veier

De fleste turgåere i Nordre Øyeren kan sies å være lokale. I tillegg til vanlig turgåing, benyttes stiene også til aktiviteter som ridning, sykling, jogging og hundelufting. Turgåere i Nordre Øyeren holder seg i hovedsak til stiene, men på våren, når vannstanden er lav, er det enkelte som lar seg friste ut på mudderbankene i ferdselsforbudssone 1 og 2. I tillegg forekommer det at hundeluftere ikke overholder båndtvangen i området. Ved Årnestangen og Søndre Bjanes, som antas å være de mest brukte stiene, står det i dag besøkstellere. Tellingen viser at det er flest besøkende i helger. Tall fra perioden 5. mai – 1. juni 2022 er vist i figur 13 og tabell 5.

Figur 13: Gjennomsnittlig **antall passeringer** ved Årnestangen (a) og Søndre Bjanes (b), altså er de fleste besøkende telt både når de går ut og når de kommer tilbake. Tellingene er utført i perioden 5. mai – 1. juni 2022. Figur via rapportutskrift fra Eco-Visio. For tall på **antall besøkende** se tabell 5.

Tabell 5: Antall besøkende registrert innerst på Årnestangen og ved Søndre Bjanes i perioden 5. mai – 1. juni 2022.

Lokalitet	Totalt antall besøkende	Gjennomsnitt per dag	Høyeste registrerte døgntall
Årnestangen	2305	85	186
Søndre Bjanes	1489	55	142

Årnestangen/Rælingsøya

De fleste som har tenkt seg ut til Årnestangen (den ytre delen omtales også gjerne som Rælingsøya) ankommer med bil og parkerer i enden av Årnesvegen. Her finnes en liten parkeringsplass i starten av traktorveien samt muligheter for å parkere langs en utvidet veiskulder i enden av veien. Parkeringsmulighetene er langt mindre enn behovet, og på de travleste dagene blir det trang om plassene. Folk parkerer da langs veien oppover mot Burvegen, noe som fort kan bli noe kaotisk. Feilparkerte biler skaper videre problemer med fremkommeligheten for landbrukskjøretøy. Antall besøkende tilsier at området kunne hatt nytte av bedre tilrettelegging enn det som finnes i dag. Mulige løsninger har blitt diskutert, da i samråd mellom grunneiere, kommunen og statsforvalteren. Terreng og andre forhold gjør det utfordrende å finne løsninger som vil føre til betydelig bedring. Uansett vurderes det som fornuftig at man ved fremtidig endring/oppgradering av kommunens pumpehus, samtidig ser på muligheten for å kombinere dette med utvidelse av parkeringsarealet og anleggelse av toalettfasiliteter. Siden et slikt tiltak vil måtte skje utenfor vernegrensen, vil ikke statsforvalteren påta seg en ledende rolle i et slikt prosjekt.

Turveien utover tungen går langs Storråka, og er i starten en traktorvei som siden går over i en sti. Stedvis kan veien bli bløt, da i hovedsak som følge av bruk av landbrukskjøretøy kombinert med fuktig vær, noe som medfører at folk stedvis går inn på

dyrka mark. Deler av traktorveien ble utbedret høsten 2022, da i samarbeid mellom grunneiere og forvaltningsmyndigheten.

Figur 14: Taktorven/stein utover Årnestangen kan stedvis bli bløt og sølete. Dette medfører at enkelte besøkende heller går på dyrket mark langs veien. Bildet er tatt før deler av veien ble utbedret.

Målet for de fleste, foruten det å være på tur, er fugletårnet og/eller fugleskjulet ytterst på tangen. De fleste fuglekikkere benytter som tidligere nevnt fugleskjulet, mens turgåere gjerne oppsøker tårnet, som da gir godt utsyn over deler av deltaet. Stien utover tangen benyttes til en viss grad også til sykling og ridning. Stien går gjennom beiteområder for sau, noe som medfører forsering av beitegjerder to steder langs stien. Portene i gjerdet er i liten grad utformet slik at turgåere enkelt kan passere. Noen turgåere snur derfor ved den første grinda, trolig på grunn av vanskeligheter med å passere, eller at de tror at stien ikke går lengre. Det er nok også en viss fare for at portene ikke lukkes tilstrekkelig ved passering, noe som kan medføre at dyra slipper ut.

Figur 15: Portene som må forseres utover Årnestangen er vanskelige å krysse, åpne og lukke.

Deler av strekningen ut mot Årnestangen er sterkt påvirket av erosjon, særlig fra der Nitelva og Glommas hovedløp møtes og videre sørover. Det er helt klart en viss risiko forbundet med å bevege seg ytterst på erosjonskanten, men dette er nok såpass åpenbart at det store flertallet holder en viss avstand til kanten. Erosjon er nærmere beskrevet under 3.3.6.

Figur 16: Fugletårnet og fugleskjulet på Årnestangen. Dette er steder der folk gjerne oppholder seg over lengre tid. Områdene er derfor egnet som informasjonspunkter.

Søndre Bjanes (Furusand)

Figur 17 Fugletårnet på Furusand. Prosjektet med å få på plass tårnet ble gjennomført av Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren. Tårnet ble offisielt åpnet 19. august 2020.

Ved Søndre Bjanes (enden av Jahrenveien) er parkeringsmulighetene gode, og her finnes også et enkelt toalett med utvendig vannkran (kun vann om sommeren). Utover Jørholmen og videre ut mot Furusand kan man velge å gå stien langs Kusandråka og Rossholmråka, eller følg traktorveien. Dette gir da turgåere mulighet til å gå en rundløype. Stien kalles gjerne «Svanestien» og er merket med svanesymbol. Nytt fugletårn ble ferdigstilt på Furusand i mai 2020, og mange har nok dette som et turmål. Videre fra tårnet kan man følge stien helt ut til Furu, ytterst på tangen. Turen ut til tårnet har tidligere vært del av «postkassetrimmen» organisert av tidligere Fet kommune.

Tuentangen

Tuentangen benyttes til en viss grad av turgåere. Eneste mulighet for parkering er i tilknytning til industriområdet i enden av Tuenvæien. Tidligere lå det et militært anlegg omtrent midt på tangen, men Forsvarets virksomhet er lagt ned og tilhørende bygninger er revet. Eneste spor av forsvarets virksomhet er en asfaltert vei som i dag benyttes av besøkende og av landbrukskjøretøy. Veien stopper etter ca. 900 meter og det går ingen større stier videre ut i terrenget. Turen til enden av veistrekning har tidligere vært del av «postkassetrimmen» organisert av tidligere Fet kommune.

Turstier i nær tilknytning til reservatene

- Kongeveien: Turen går gjennom kultur- og ravinelandskap mellom Riddersand skole i nord og Dalen skole i sør. Stien gir godt utsyn over deler av Nordre Øyeren.
- Leirtangen: Fra parkering ved Fetsund lenser, eventuelt Fetsund sentrum/Stasjonsstranda, går stien langs Glomma, forbi Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren og ender ytterst på Leirtangen ved Fet Båtforening. Her finnes en liten rasteplass med godt utsyn over de nordre delene av deltaet. Området er velegnet som infopunkt.

3.1.7 Vinteraktiviteter (ski og skøyter)

Avhengig av snøforhold kan Øyeren periodevis by på gode forhold for turskøyting og skigåing. Hvor mange som benytter reservatene til vinteraktiviteter er ikke kjent. I løpet av de siste årene har det vært økende interesse for mer omfattende tilrettelegging av naturisbaner og brøyting av løyper for skøytegang på islagte vann, både i og utenfor verneområder. Ved brøyting av store baner ønskes gjerne bruk av motoriserte kjøretøy som ATV eller traktor, men i utgangspunktet er det forbudt å benytte motorkjøretøy på islagte vann i Norge, uavhengig om det er et verneområde eller ikke. Brøyting av

naturisbaner og løypenett for skøyter krever tillatelse etter [forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag](#), og det er kommunene som har myndighet til å gi slike tillatelser. For verneområder kreves i tillegg tillatelse etter områdets verneforskrift. I tilfeller der det kreves tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal da som hovedregel først fattes etter verneforskriften, og deretter etter annet lovverk.

Det gis forholdsvis sjelden tillatelse til bruk av motorkjøretøy til brøyting av naturisbaner i naturvernområder, men det har tidligere blitt gitt tillatelse til bruk av motorkjøretøy i forbindelse med brøyting av skøytebane i Gansvika, altså innenfor Nordre Øyeren naturreservat. Generelt sett er terskelen noe lavere for å gi tillatelse i områder som anses som mindre sårbare, og der det er langt for barn og unge til fritidsaktiviteter. I tillegg til påvirkning av selve kjøringen/brøytingen, er det i hovedsak faren for nedtråkking av kantvegetasjon og forstyrrelse av dyre- og fuglelivet i og rundt kantsonen som tillegges avgjørende vekt i vurdering av slike søknader. Steder med egnet adkomst for både folk og motorisert kjøretøy er en forutsetning for at slike tillatelser gis. I Gansvika er flere av disse kriteriene til stede, og deler av området er samtidig et statlig sikra friluftslivsområde. Det bør også nevnes at bruk av motoriserte kjøretøy på islagte vann ikke er å anse som risikofritt. I løpet av de siste tre årene har to kjøretøy gått gjennom isen i verneområder i vår region, da i forbindelse med ulovlig kjøring. I tillegg til fare for tap av menneskeliv, utgjør slike hendelser en forurensningsrisiko og fører gjerne med seg kompliserte bergingsoppdrag av selve kjøretøyet.

3.2 Aktører, interesseorganisasjoner og organisert virksomhet i tilknytning til reservatene

Det er i dag begrenset bruk av Nordre Øyeren og Sørumsneset naturreservater til det som kan kalles organisert virksomhet eller reiseliv. Det er allikevel naturlig å anta at aktiviteter i forbindelse med reiselivsaktører og lignende innenfor de to reservatene kan øke i fremtiden. Typiske attraksjoner for slik virksomhet i Nordre Øyeren er eksempelvis fugleturisme, fisketurisme, kanoturer og bever- og elgsafari.

Tabell 6: Sentrale aktører relatert til besøk/ferdsel

Aktør	Aktivitet/virksomhet
Fetsund lenser og Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren	I regi av Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren er det tilbud om guidede turer inn i reservatene. Besøkssenteret arrangerer også ulike undervisningsopplegg for skoler og barnehager. Noe av undervisningen foregår i reservatet.
M/S Øyeren	Driften er nå lagt ned. Sammen med andre aktører jobber Tømmerruta med å få på plass en erstatning.
Nordre Øyeren Fuglestasjon (NØF)	Ny foreningshytte innerst på Årnestangen. Utfører ukentlige vannfuglregistreringer i Nordre Øyeren vår og høst (pågått siden 1976). Jobber også med generell informasjon, blant annet et fuglerelatert kursopplegg for barn og ungdom.
BirdLife Oslo og Akershus	Arrangerer årlige fuglekikketurer til Nordre Øyeren for foreningens medlemmer og fugleinteresserte.
Norges Naturvernforbund	Har to lokallag med nær tilknytting til Nordre Øyeren (Lillestrøm og Lørenskog)
DNT (Den norske turistforening)	Organisasjonen har i de siste årene oppretta lokallag i Lørenskog og i Lillestrøm/Rælingen
Fetsund kano- og kajakkutleie	Driver kommersielt utleie. Tilbyr også guidede turer i deltaet.
Lillestrøm kajakkklubb	Arrangerer dagsturer, overnattingsturer, ulike arrangementer og kurs for medlemmer. Deltar i arbeidet med å sette ut padleleden i Svellet.
Fet IL Kajakgruppe	Egen kajakgruppe under Fet IL. Utleie til medlemmer av idrettslaget. Arrangerer ulike kurs.
Gansvika kro	Restaurant og bar. Arrangerer også ulike kurs. Leier ut fritidsutstyr som SUP board.
Gansbruket sagbruksmuseum	Museum åpent for publikum enkelte søndager i sommersesongen.
Sandstangen kafé	Kafé sør i Øyeren.
Nordhaga kafé og opplevelsesgård	Kafé, ridesenter og opplevelsesgård («inn på tunet»-gård). Om lag 130 barn besøker gården per uke. Kafeen er i dag under rehabilitering og det er usikkert når denne vil åpne.
Tømmerruta	Verdiskapingsprosjekt og nettverkssamarbeid for aktører i Lillestrøm og Rælingen
Guttersrud hytteutleie	Hytte- og båtutleie. Tilbyr turer for bever- og elgsafari samt noe fisketurisme.
Øyeren fellesforvaltning	Interesseorganisasjon med medlemmer fra grunneierlag, jeger- og fiskeforeninger, padleklubber og båtforeninger.

3.2.1 Fisketurisme

Sammenlignet med laksefiske og saltvannsfiske er innlandsfiske i mindre grad preget av aktører innen fisketurisme. Typisk er at slike aktører tilbyr tilrettelagte pakketilbud som eksempelvis inkluderer mat, overnatting, utleie av båt og guiding. Økt kjøpekraft og travle hverdager gjør at etterspørselen for tilrettelagte opplevelser i naturen er økende, også innen fiskeopplevelser (Aas & Dervo 2010). Organisert fisketurisme i Nordre del av Øyeren systemet er i dag begrenset, og vi kjenner kun til én aktør som tilbyr tjenester innen fisketurisme. Med tanke på de mange mulighetene for fiske, samt nasjonale trender innen turisme og friluftsliv, er det naturlig å anta en økning i fisketurisme i årene som kommer. Det er nok særlig fiske etter gjedde og gjørs som er mest aktuelt for slike aktører, men arter som abbor og karpfisk, og da særlig asp, kan også være aktuelle. Verneforskriftene legger ingen særskilte begrensninger på fisketurisme eller andre former for organisert virksomhet. Men i likhet med annen ferdsel, skal man opptre varsomt og ta hensyn til vegetasjon og dyreliv. Det er ønskelig med god dialog med nåværende og fremtidige aktører.

3.2.2 Aktører innen utleie av kano og kajakk

Det finnes i dag tre aktører innen kano- og kajakkutleie i umiddelbar nærhet til verneområdene. Disse driver enten kommersielt eller ved at leie er forbeholdt klubbens medlemmer. I tillegg til Nordre Øyeren, opererer samtlige aktører også i nærliggende vassdrag og i Oslofjorden. Lillestrøm kajakkklubb er i tillegg delaktig i utsetting av padleleden over Svellet.

3.2.3 Fugleturisme

Fuglekikking regnes nok fortsatt av mange som en relativt lite utbredt hobby, men er i fremgang både i Norge og i verden for øvrig. Ifølge Amundsen & Fisk (2015) gjennomføres sju millioner globale personreiser hvert år der målet med turen er fuglekikking. Videre vurderes fuglekikkere som en betalingsvillig gruppe, både med tanke på utstyr og reiseutgifter. Blant landene i Europa rangeres Norge blant topp fem destinasjoner for fuglekikking, men det er viktig å understreke at dette i all hovedsak skyldes muligheten som finnes i Varanger (Amundsen & Fisk 2015). Nordre Øyeren og andre lavereliggende våtmarksområder på Østlandet har på langt nær samme potensial. Potensialet for internasjonal fugleturisme på Østlandet er trolig størst i fjell- og barskogområdene, som da huser enkelte arter som sjeldent eller aldri ses lenger sør i Europa. Noen av disse er i tillegg relativt enkle å fotografere, eksempelvis lappugle, konglebit og lavskrike. Artene som kan oppleves i lavereliggende våtmarksområder på Østlandet, også de som anses som uvanlige, er gjerne vanligere og langt enklere å observere i våtmarksområder andre steder i Europa. Nordre Øyeren vil neppe være grunnen til at utenlandske fuglekikkere tar turen til Norge, men det kan allikevel tenkes at enkelte vil legge turen innom i forbindelse med fuglekikking andre steder i landet. Særlig fuglekikkere utenfor Europa vil kunne observere mange nye arter. Interessen for Nordre Øyeren vil nok uansett være størst blant norske fuglekikkere. Dette på grunn av store ansamlinger av fugl, inkludert uvanlige arter i norsk sammenheng, og at området representerer et særegent våtmarkssystem i Norge. Det finnes i dag få private aktører som benytter Nordre Øyeren til det som kan kalles fugleturisme eller fugleguiding. Av aktører som kun tilbyr fugleguiding kjenner vi til én aktør, men guidingen er ikke knyttet til Nordre Øyeren spesielt. MS Øyeren hadde tidligere tilbud om «fugleturer», men driften er nå lagt ned (se mer om organisert ferdsel med båt under 3.2.5).

3.2.4 Bever- og elgsafari

Nordre Øyeren er mest kjent for et rikt fugleliv, men byr i tillegg på gode observasjonsmuligheter av andre dyr, kanskje særlig bever og elg. For et utenlandsk publikum er trolig elgsafari i deltaet mer interessant enn eksempelvis fugleguiding, men muligheter for elgsafari er på ingen måter unikt for Nordre Øyeren. Vi kjenner kun til én aktør som tilbyr bever- og elgsafari i Nordre Øyeren naturreservat i dag. Dette forekommer da ved bruk av båt, som oftest morgen og kveld.

3.2.5 Organisert ferdsel med båt

Turistbåten M/S Øyeren, som ble driftet av Øyeren Båtservice AS, arrangerte charterturer, beversafari, fugletitteturer og sightseeing etter faste ruter i Øyeren, inkludert Nordre Øyeren naturreservat. Sammen med Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren ble det også blitt arrangert turer for skoleklasser. Driften er i dag opphørt, og båten ble lagt ut for salg i 2021. Det jobbes med å få på plass en erstatning. Sammen med andre aktører jobber Tømmerruta med å få på plass en elektrisk båt som kan nå havner fra Lillestrøm og Sørumsand i nord til Sandstangen i sør.

3.2.6 Fetsund lenser og Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren

Fetsund lenser og Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren er enheter under Museene i Akershus (MiA). Fetsund lenser er et tømmer sorteringsanlegg fra 1861, og består av et stort, fredet fløtingsanlegg. De mange bygningene på land og til vanns samt mange fløtingsbåter, gjør at Fetsund lenser er det eneste gjenværende komplette, lenseanlegget i Norge, og kanskje også i verden. Anlegget ved Fetsund var i drift helt fram til 1985. Samtidig med at området ble fredet som kulturminne i 1989, ble fløtingsmuseet også opprettet. Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren er ett av seks besøkssentre for våtmark i Norge som er autorisert av Miljødirektoratet. Fetsund lenser og Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren formidler årlig til om lag 3 500-4 000 skoleelever om natur og kultur. I løpet av et år er om lag 27 000 besøkende innom utstillingslokalene på området. Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren er en svært viktig aktør når det kommer til formidling av naturverdier i Nordre Øyeren, og da særlig opp mot barn og ungdom. Museene i Akershus jobber med videreutvikling av Fetsund lenser og Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren. Det jobbes blant annet med et nytt bygg som skal inneholde både et nasjonalt fløtingsmuseum og et nasjonalt kompetansesenter for våtmark. Tiltent plassering er rett sør for Fetsund lenser og Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren.

3.2.7 Tømmerruta og etablering av Øyeren natur- og kulturpark

Tømmerruta er et samarbeid mellom prosjekteierne Akershus Fylkeskommune, Lillestrøm kommune, Rælingen kommune og Museene i Akershus

Prosjektet er et nettverkssamarbeid og verdiskapningsprosjekt med utgangspunkt i områdets tømmerhistorie, og inkluderer museer, frivillige og private aktører. Satsningen skal jobbe for å ivareta og synliggjøre kulturminner, naturverdier, attraksjoner, overnattingstilbud, matopplevelser og turområder med hovedfokus på Lillestrøm og Rælingen. Tømmerruta har startet opp arbeid med en mulighetsstudie for etablering av en såkalt «bynær regionalpark» rundt Nordre Øyeren. Prosjektet er et samarbeid mellom Akershus fylkeskommune, kommunene Lillestrøm og Rælingen og Museene i Akershus. Etablering av en regionalpark er ikke et vernetiltak, men kan defineres som en samarbeidsplattform for lokalsamfunn, myndigheter og næringsliv med en interesse for å

ivareta og videreutvikle natur- og kulturverdier. Parken har som mål å gi merverdi for både lokalbefolkning og besøkende, og som medlem blir man også med i et nasjonalt og europeisk ressursnettverk. En eventuell park rundt Nordre Øyeren vil bli landets første bynære park. Les mer på www.norskeparker.no.

3.2.8 Øyeren fellesforvaltning

Øyeren fellesforvaltning (ØFF) ble etablert i 2011 og er en sammenslutning av frivillige interessegrupper/organisasjoner for brukere og grunneiere i og ved randsonen til Øyeren. Dette er en stor interesseorganisasjon med medlemmer fra grunneierlag, jeger- og fiskeforeninger, padleklubber og båtforeninger. ØFF er et viktig organ med god lokalkunnskap, og en naturlig samarbeidspartner i gjennomføring av tiltak.

3.3 Annen relevant kunnskap

3.3.1 Grunneiere

Grunneiere i verneområdet har eiendoms- og bruksrettigheter, men har begrensninger i bruken av området slik det framgår av verneforskriften. Flere av grunneierne driver aktivt jordbruk innenfor reservatene og er sentrale samarbeidspartnere i utførelsen av tiltak. Mange grunneiere er organisert i grunneierlag (for eksempel Rælingsøyene grunneierlag og Øyeren grunneierlag). I likhet med hensyn til verneverdiene er det viktig at de besøkende også tar hensyn til beitedyr og dyrket mark.

3.3.2 Oppsyn

Statens naturoppsyn (SNO) er miljøforvaltningens operative feltorgan, og er en avdeling i Miljødirektoratet. SNO er altså organisert uavhengig av forvaltningsmyndigheten, men utfører oppdrag i naturreservatene i samråd og samarbeid med statsforvalteren. SNO har oppsynsmyndighet gjennom naturoppsynsloven for håndheving av en rekke ulike miljølover. SNO kan også ha begrenset politimyndighet utstedt av politiet, men er underlagt politiet ved utøvelse av denne myndighet. Politiet er myndighet når det gjelder alt lovverk i naturreservatene. Romerike politidistrikt (nå Øst politidistrikt) hadde tidligere en egen politibåt for bruk i blant annet Øyeren. Grunnet ressursmangel var bruken relativt begrenset. I dag er båten ute av drift, men flere brukergrupper i Øyeren har ytret ønsker om at driften gjenopptas.

3.3.3 Statlige sikrede friluftsområder

Det er flere statlige sikrede friluftsområder i eller i nær tilknytning til Nordre Øyeren og Sørumsneset naturreservater. Det er kommunene som har ansvaret for å forvalte

områdene, og for enkelte områder har kommunen utarbeidet forvaltningsplaner. Fylkeskommunen har videre ansvaret for godkjenning av forvaltningsplanene. På bakgrunn av godkjente forvaltningsplaner er det mulig for kommunen å søke om midler for tilrettelegging for friluftsliv. De statlige sikrede friluftsområdene har en egen [grafisk profil](#) når det gjelder informasjonstiltak. Det er viktig at eventuelle infotiltak om verneområdene (som da er bundet til merkevaren «Norges nasjonalparker») og informasjon om de statlige sikrede friluftsområdene framstår enhetlig, samt at man unngår overskilting. Tiltak vil derfor kreve dialog mellom ulike instanser.

Tabell 7: Oversikt over statlige sikrede friluftsområder i tilknytning til Nordre Øyeren. Kartdata: Kartverket, kartkatalog.geonorge.no

Statlige sikra friluftsområder	Kommune	Beskrivelse	
Søndre Bjanes	Lillestrøm	Området ligger delvis inne i Nordre Øyeren naturreservat. Ved parkeringen (plass til 60 biler) finnes i dag et enkelt toalett, sommeråpen vannkran, informasjonsskilt, bord/krakker og søppeldunker.	
Gansvika	Lillestrøm	Ligger delvis innenfor Nordre Øyeren naturreservat og benyttes blant annet til bading, grilling og som utfartssted for båtliv. Området er utstyrt med baderampe for rullestolbrukere, søppeldunker, bord og benker. I nær tilknytning finnes Gansbruket sagbruksmuseum og Gansvika kro.	
Isakbekkområdet/Vigernes	Lillestrøm	Området ligger like nord for Sørumsneset naturreservat, på andre siden av toglinjen. Området er i liten grad tilrettelagt for friluftsliv. Ifølge naturbase består deler av svært spesiell furuskog på rik leiregrunn, og lokaliteten vurderes som viktig (B-verdi).	
Stasjonsstranda	Lillestrøm	Parkområde med turvei, badestrand og brygge. Området er mye brukt til bading og som utfartssted for båtliv. Utstyrt med bord og benker, badebrygge og søppeldunk. Turveien går videre nedover langs Glomma, forbi Fetsund lenser/Besøksenter våtmark Nordre Øyeren og ender ytterst på Leirtangen, omtrent på vernegrensen til Nordre Øyeren naturreservat.	
Fetsund lenser	Lillestrøm	Kulturhistorisk område med park og strandområde like sør for Fetsundbrua. Området er utstyrt med benker og bord, toalett, fiskebrygge, turvei og informasjonsskilt om natur og kultur. I liket med Stasjonstranda er det mulig å sette ut båt fra området. Fetsund lenser og Besøksenter våtmark Nordre Øyeren er nærmere omtalt under kap. 2.3.	
Torva	Rælingen	Området ligger utenfor verneområdene, men beliggenhet langs Nitelva gjør at området byr på mye av de samme opplevelsene som verneområdene, kanskje særlig i forbindelse med fiske. Friluftslivsområde består av en balløkke, sandvolleyball, sykkelparkering, turvei, grillplasser, lekeapparater, toalett og fiskebrygge.	
Flateby bruk	Enebakk	Området er utstyrt med parkeringsplass (20 biler), bord og benker, plenarealer, søppeldunk, badebrygge samt molo og bryggeanlegg. Deler av en nedlagt cellulosefabrikk står igjen som kulturmonumenter med tilhørende informasjon. Der finnes også et toalett i en av bygningene som tilhører Flateby båtforening. Deler av området ligger innenfor Nordre Øyeren naturreservat.	

3.3.4 Låven på Sniksand

På Sniksand har Fetsund lenser satt opp en kopi av en gammel låve (tørkelåve). Låven ble ferdigstilt i 2018 og er ment til å brukes som et formidlingspunkt for natur og kultur. Låven er utstyrt med diverse informasjonsplakater, og er godt egnet for dagsturer med skoleklasser, da i regi av Fetsund lenser og Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren. Siden man er avhengig av båt, kano eller kajakk for å komme ut på Sniksand, er det krevende å ta med skolekasser. Det er derfor begrenset bruk av låven som undervisningsarena i dag.

Figur 18: Låven på Sniksand.

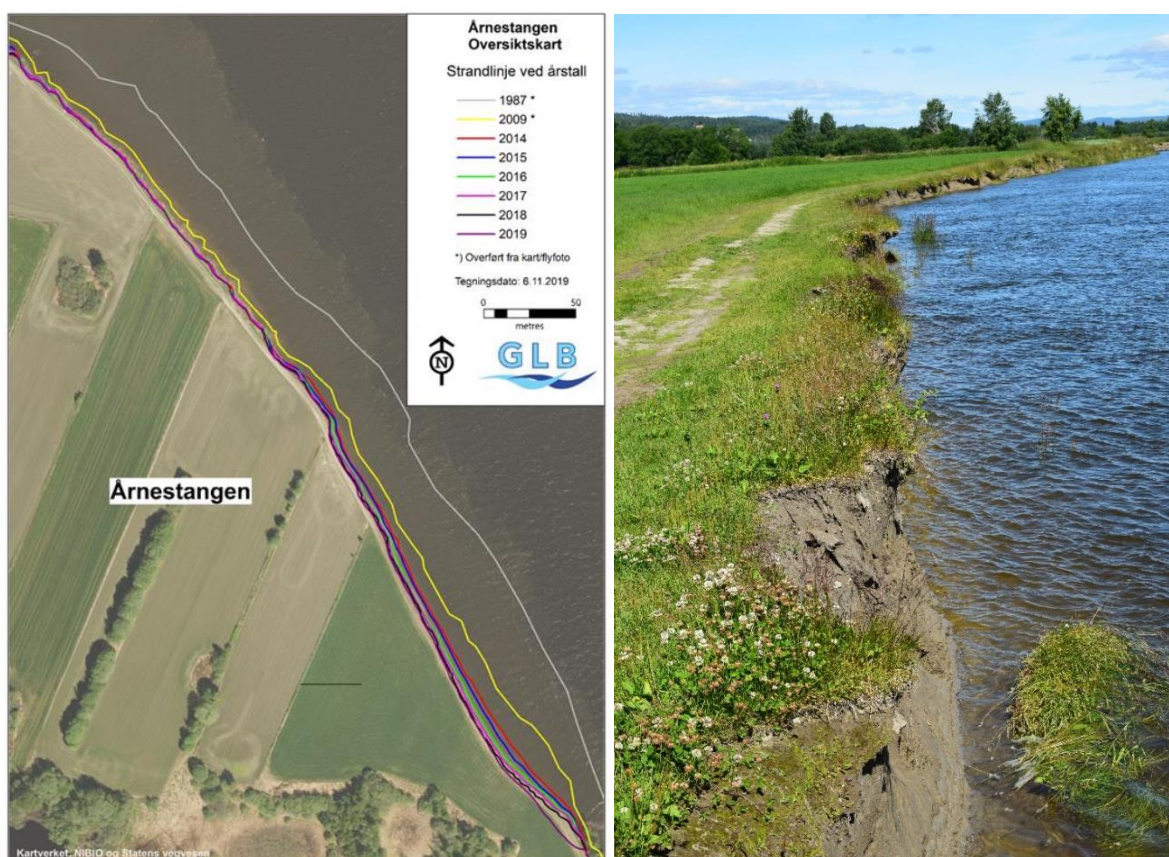
3.3.5 Etablering av mottak for båtseptik tilknyttet Øyeren og Glomma

I henhold til [Forskrift om miljømessig sikkerhet for skip og flyttbare innretninger](#) er utslipp av kloakk fra båter forbudt i vassdrag. Vannområde Øyeren og Leira-Nitelva har i samarbeid med kommunene Lillestrøm, Rælingen, Enebakk og Indre Østfold etablert en arbeidsgruppe som skal se nærmere på løsninger for tømning av septik fra fritidsbåter i Øyeren-området. Det er nylig (2024) etablert et tømmeanlegg i Gansvika, men andre båthavner kan også bli aktuelle i fremtiden. Bruk av tømmeestasjoner forutsetter at båten er bygget for det.

3.3.6 Erosjon

Deler av strekningen ut mot Årnestangen er sterkt påvirket av erosjon, særlig fra der Nitelva og Glommas hovedløp møtes og videre sørover. Strekningen, som måler om lag 550 meter, har vært del av undersøkelsesprogrammet til Glommens og Laagens brukseierforening (GLB) i forbindelse med søknad om justert flomreglement i Øyeren. I

tillegg har strekninger ved Fautøya og Kusand blitt overvåket. Overvåkningen, som både er basert på GPS-oppmålinger og flyfoto, viser at erosjonen langs Årnestangen har vært omfattende i perioden 1987 og frem til i dag. Der erosjonen har vært størst har strandlinjen trukket seg tilbake mer enn 50 meter. Erosjonen har trolig større konsekvenser for jordbruket enn for turgåere, i alle fall på kort sikt, men nevnes allikevel som et eksempel på at endringer i deltaet til en viss grad også påvirker folks bevegelsesmønstre til lands. Erosjon er en naturlig del av et aktivt delta, og påvirkes av tre avgjørende prosesser; grunnvannserosjon, frostpåvirkning og elvevannets skjærpåvirkning. Reguleringen av Øyeren fører trolig til økt erosjon av elvebredden sammenlignet med det som var naturlig/uregulert tilstand (Bogen m. fl. 2002). Det er all grunn til å tro at erosjonen vil fortsette også i fremtiden, men det er vanskelig å si noe sikkert om graden av fremtidig erosjon.

Figur 19: Erosjonen langs stien ut mot tuppen av Årnestangen er stedvis svært omfattende. Kart er utviklet av GLB. Foto: Statsforvalteren

3.3.7 Vannstandsendringer

Øyeren ble regulert ved Mørkfoss i 1863. Reguleringen har i korte trekk ført til høyere sommervannstand, de laveste vannstandene har uteblitt og hyppigheten av de markerte flommene er redusert. Vannstand og vannføring har blant annet stor betydning for

vannfuglenes bruk av reservatene under vår- og høsttrekket, rekruttering hos flere fiskearter, beitebruk og gjengroingsprosessene i deltaet. Vannstanden påvirker også i stor grad fremkommeligheten for besøkende til vanns. Før Øyeren ble regulert, var deltaet preget av svært store sesongmessige vannstandsendringer. Dette førte til at det tilførte materialet sedimenterte over et større område. Stadig skiftende manøvreringspraksis de siste 100 år tenderte mot å holde vannstanden konstant over en lengre periode om sommeren og redusere den sesongmessige variasjonen. Sedimentasjonsområdet ble mindre etter hvert som reguleringene reduserte vannstandens høydevariasjon. Samtidig er det gjennomført tiltak som senker vannstanden under store flommer. Dette har bidratt til at mye av det innkommende materialet sedimenterer i deltaet, og i mindre grad transporteres videre til de sentrale delene av Øyeren. Dette har ført til bankedannelse og økt sideveis erosjon i elveløpene. Som tidligere nevnt er enkelte båtbrukere bekymret for redusert fremkommelighet i deltaet, og enkelte mener at fremkommelighet har blitt gradvis redusert de senere årene. På den andre siden er det båtbrukere som mener at fremkommeligheten ikke er nevneverdig redusert og at det å navigere i deltaet handler om å være kjent, samt å gjøre seg kjent med endringer som skjer.

3.3.8 Annen aktivitet

Mellom Merkja og Nerdrumveien finnes en liten balløkke (Balnes gressbane). Miljøverndepartementet (nå Klima- og miljødepartementet) ga i 1976 tillatelse til etablering av banen. I dag er bruken etter vårt inntrykk svært begrenset. Med tanke på at banen i sin helhet ligger innenfor reservatgrensen samt at bruken er liten, bør det vurderes om området kan benyttes annerledes. For eksempel kan området skjøttes som eng. Eventuelle endringer må utføres i samarbeid med Lillestrøm kommune, som er grunneier og som drifter banen i dag.

Figur 20: Fotballbanen ved Merkja gjør seg trolig bedre som eng.

3.4 Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen

Brukerinteressene i Nordre Øyeren og Sørumsneset er mange og varierte. Store deler av reservatene, både til vanns og til lands, benyttes til ulike former for rekreasjon og friluftsliv. Samlet sett vurderes påvirkningen fra de besøkende som stor. De besøkendes påvirkning på verneverdiene er i all hovedsak knyttet opp mot forstyrrelse av fugl, men dagens ferdselsrestriksjoner er i stor grad med på å redusere graden av forstyrrelser fuglelivet utsettes for. Vegetasjonen er i mindre grad påvirket av de besøkende, men det forekommer i en viss grad tråkkslitasje og ulovlig sanking av ved. Dette foregår i hovedsak i tilknytning til de mest populære fiskeplassene.

Brudd på vernebestemmelsene skjer nok hovedsakelig som følge av at den besøkende ikke er kjent med hvilke bestemmelser som gjelder. Overtredelser kan også skyldes at folk anser det å bli oppdaget, samt at dette skal få nevneverdige konsekvenser, som svært lite sannsynlig. Bagatellisering av egne forstyrrelser kan også være en årsak til at noen velger å ignorere enkelte bestemmelser. Overtredelsene som forekommer hyppigst til lands er brudd på ferdselsbestemmelsene, da særlig ferdsel på eksponerte mudderbanker på våren. Brudd på bestemmelser om båndtvang forekommer også relativt hyppig. Overtredelser til vanns skjer i hovedsak i form av fartsoverskridelser, men også til vanns skjer brudd på fredsbestemmelsene. Det vil trolig være hensiktsmessig med økt samarbeid mellom politiet, SNO og forvaltningsmyndighet for håndhevelse og informasjon rundt lovverket i Nordre Øyeren og Sørumsneset naturreservater, samt forebygging og oppfølging av eventuelle lovbrudd. Flere av brukergruppene har påpekt at dagens informasjon i de to verneområdene er utdatert/mangelfull, og at bedre informasjon vil kunne redusere antall overtredelser.

Fiske fra land forekommer stedvis i stort omfang. Det har trolig en viss fortrenkningseffekt på hekkende fugl, hovedsakelig spurvefugl som er knyttet til skog- og krattvegetasjon. De største utfordringene knytte til fiske fra land er forsøpling, ulovlige fiskemetoder og brudd på ferdselsbestemmelsene. Fiskere fra land vurderes som vanskelige å nå med informasjon. Delvis på grunn av at en stor andel har et annet morsmål, men i hovedsak på grunn av at dette er en svært variert gruppe, både når det gjelder interesser, adferd, mål med fisket m.m. I tillegg ferdes ikke fiskere nødvendigvis langs stier og ved andre typiske oppholdssteder der informasjon gjerne plasseres. Ved eventuelle fremtidige brukerundersøkelser, er trolig fiskere den gruppen det bør fokuseres mest på. Innføring av fiskekort kunne vært en god kanal for å nå denne brukergruppen, men regulering av fritidsfisket/innføring av fiskekort er trolig lite aktuelt på nåværende tidspunkt. Blant de ulike formene for fiske vurderes gjeddefiske på våren til å ha det største potensialet for forstyrrelse av fuglelivet, men sonene med ferdselsforbud begrenser forstyrrelsene i stor grad ved å lede fisket bort fra de mest sårbare områdene. Meite fra land er stedvis svært utbredt, og har stedvis fortrenkningseffekt på våtmarksfugl.

Stedvis skaper de besøkende visse utfordringer for jordbruket, hovedsakelig i form av tråkk på dyrket mark, særlig ut mot Årnestangen. At enkelte velger å ikke ha hunden i bånd kan også skape problemer for dyr på beite. Informasjon om båndtvang bør derfor ses i sammenheng med hensyn til fugl, vilt og beitedyr.

Reiseliv i forbindelse med de to verneområdene forekommer i dag i begrenset omfang. Fremtidig utvikling av reiselivet må skje innenfor rammene av verneforskriftene til de to reservatene. En forutsetning for slik virksomhet er at den ikke er av et omfang som kan skade naturverdiene eller ødelegge naturopplevelsen for andre besøkende.

Vi har fra flere hold fått forslag om at det bør innføres en form for tak/begrensning på antall båter i reservatene/nordre deler av Øyeren. Som forvaltningsmyndighet har vi i dag mulighet til å begrense antall nye båtfester i reservatene, noe som for øvrig håndheves strengt. Med tanke på at båter kan komme fra områder langt utenfor verneområdene, har vi ingen reell mulighet til å sette et tak på antall båter som velger å ferdes i reservatene.

Mangel på tilrettelegging er i mange tilfeller knyttet til forhold utenfor vernegrensene. Dette gjelder særlig mangel på parkeringsplasser og toalettmuligheter. Statsforvalteren vil ikke påta seg en ledende rolle i å utbedre forhold utenfor vernegrensene.

4 Mål og strategiske grep

4.1 Mål med besøksforvaltningen

Mål for verneverdiene

Verneområdene skal ivaretas i samsvar med verneformålene. Naturverdiene skal samtidig kunne oppleves av de besøkende, men uten at dette påvirker verneverdiene nevneverdig. Fugler på trekk, hekkende fugl og andre naturverdier som er sårbare for ferdsel skal beskyttes mot unødvendig forstyrrelse og slitasje.

Mål for den besøkende

De besøkende skal føle seg velkomne til et godt ivaretatt naturområde og skal enkelt kunne skaffe seg informasjon om verneverdiene. Økt kunnskap, bevissthet og forståelse for vernet skal bidra til mer hensynsfull atferd og samtidig øke opplevelseskvaliteten for de besøkende. Det er et mål at majoriteten av de besøkende skal være klar over at de befinner seg i et verneområde. Det er videre et mål at de besøkende skal ha forståelse for at all aktivitet, inkludert egen aktivitet, i sum utgjør en samlet belastning, og at man derfor skal ferdes aktsomt og hensynsfullt.

4.2 Strategiske grep

Ny og forbedret informasjon i form av nye informasjonstavler, vil være et svært sentralt grep for å nå målsetningene som er satt. Det vurderes som hensiktsmessig å plassere informasjonen både ved viktige innfallsporter, men også ved sentrale oppholdssteder innenfor vernegrensene der det allerede finnes bygninger eller tekniske installasjoner, i all hovedsak ved fugletårnene. Det vurderes som mer sannsynlig at besøkende faktisk tar seg tid til å lese infoplakater der de oppholder seg over lengre tid. Det er også naturlig å anta at plakater som står i tilknytning til noe som er relevant på stedet i større grad vil bli lest. Større informasjonsplakater innenfor vernegrensene bryter med prinsipper i merkevaren «Norges nasjonalparker», og utforming og plassering må derfor drøftes med Miljødirektoratet i forkant.

For å nå fiskere fra land, bør mindre infoplakater plasseres ved eller nær de mest populære fiskeplassene. Videre bør det utarbeides informasjon rettet mot å forhindre ferdsele på mudderbanker på våren. Dette kan gjøres ved å sette ut små infoplakater på steder der folk typisk går av stien og videre ut på mudderbankene. Slike plakater bør i tillegg til å inneholde informasjon om gjeldene bestemmelser, også inneholde forklarende informasjon om hvorfor bestemmelsene er slik de er.

Båtforeningene og aktører innen utleie av kano og kajakk er viktige kanaler for informasjon og holdningsarbeid for ferdsele til vanns. Dagens båtguide bør revideres og videreutvikles, og bør også enkelt kunne finnes som digital versjon. Det å utarbeide egne digitale kartløsninger ses som svært arbeidskrevende og forholdsvis lite hensiktsmessig. Vår erfaring er at det er vanskelig å konkurrere med andre digitale karttjenester. Med tanke på at [restriksjonsområder i verneområder](#) nå ligger tilgjengelig i åpne kartkataloger, er det trolig mer hensiktsmessig å jobbe med å få i aktører innen sjøkart og andre karttjenester til å ta dette kartlaget inn i tjenestene de leverer.

De statlige sikrede friluftsområdene, også de utenfor vernegrensene, byr på mange av de samme opplevelsene som resten av områdene innenfor vernegrensene. Det er derfor hensiktsmessig å fortsette å kanalisere mye av ferdsele til disse områdene.

Det er vanskelig å forutse endringer i fremtidig bruk, trender og nye former for rekreasjon i de to verneområdene. Men med tanke på reservatets tilgjengelighet og nærhet til tett befolkede områder, samt brukerinteresser for øvrig, tyder alt på at antall besøkende vil øke i fremtiden. I henhold til føre-var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, bør områder der det i dag er lite eller ingen tilrettelegging for ferdsel, forbli lite/ikke tilrettelagt også i fremtiden. Dette vil være en sentral føring i fremtidig besøksforvaltning i Nordre Øyeren og Sørumsneset naturreservater.

5 Skilt- og kommunikasjonsplan

5.1 Skiltplan

Informasjonsplan fra 2012 inneholdt 28 plakater på totalt 16 lokaliteter (se vedlegg 1), og det er ønskelig å benytte mange av de samme lokalitetene. Per dags dato er seks ulike informasjonsplakater tilgjengelig via Designmanual for Norges nasjonalparker. Disse er kort beskrevet i tabell 5. Mer informasjon om utforming og bruk finnes på <https://designmanual.norgesnasjonalparker.no/>.

Tabell 8: Oversikt over ulike plakatvarianter tilgjengelig via Designmanual for Norges nasjonalparker.

Plak/skilt	Beskrivelse
Hovedplakat	Skal gi et overblikk over den informasjonen som er viktigst å formidle om verneområdet.
Temaplatat	Skal informere om et avgrenset tema som er spesielt for verneområdet.
Artsplakat	Artsplakaten skal gi en oversikt over typiske og/eller særegne arter for verneområdet.
Miniplakat	Små skilt som skal gi kort informasjon om et avgrenset tema. Settes gjerne opp i tilknytning spesielle naturverdier.
Varsomhetsplakat	Små skilt som brukes for å informere om at det må vises varsomhet for noe, eksempelvis sårbart dyre- eller planteliv.
Opplysningsskilt	Små skilt som brukes til å opplyse om noe konkret i og ved inngangen til verneområdet, eksempelvis båndtvang, enkle kart over stier m.m.
Portal	Er ikke å regne som et infoskilt, men benyttes ved utkikkspunkt eller øvrige innfallsporter hvor man ser utover det aktuelle området.

Figur 21: Eksempel på bruk av verneskilt og underskilt fra Ytre Hvaler Nasjonalpark. Foto: Kim Daniel Hansen

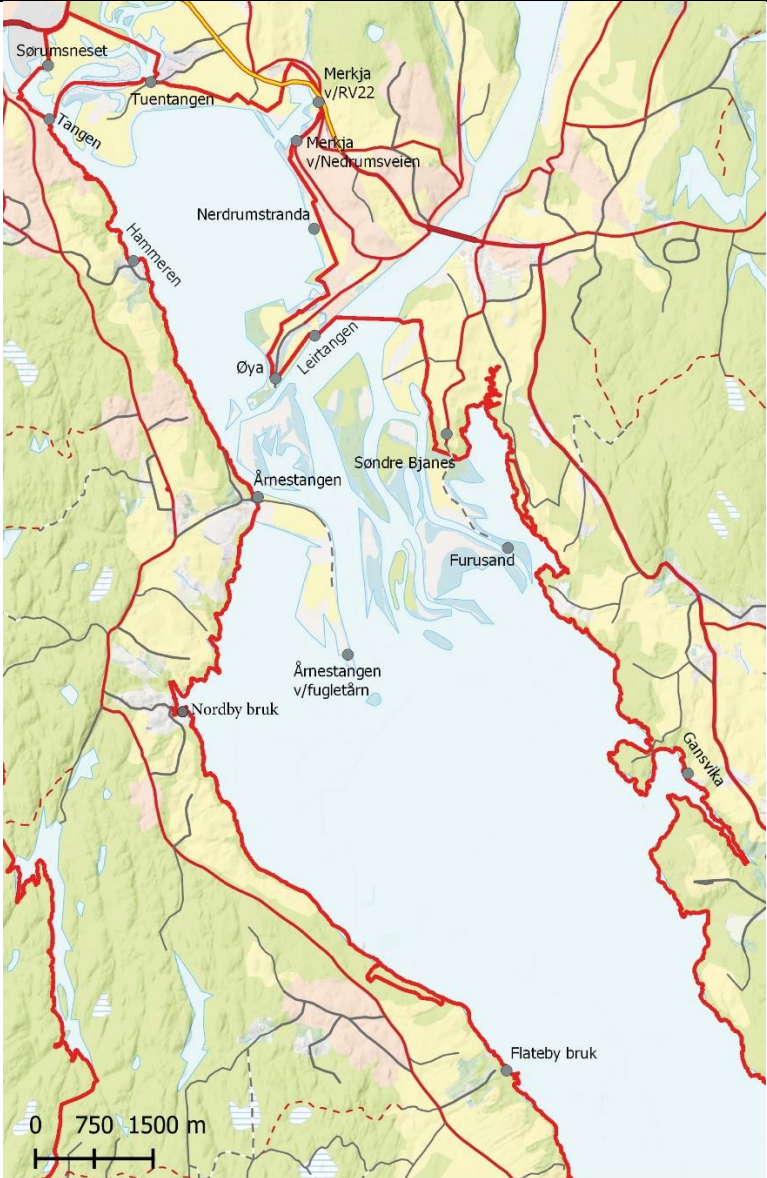
I henhold til merkevaren skal informasjon om diverse forbud primært informeres via underskilt, som da plasseres på vernegrensen i kombinasjon med et verneskilt. Verne- og underskilt er ikke en del av selve merkevaren, men bør allikevel ses i en viss sammenheng med denne. Denne skiltplanen vil ikke gå i detalj på utplassering av verne- og underskilt, da dette er skilting som utføres etter behov i samarbeid med SNO.

Vedlagt skiltplan er en strategisk vurdering. Før gjennomføring må den blant annet avklares med berørte grunneiere. Enkelte endringer kan dermed forekomme. Mindre skilt kan også settes opp ved behov selv om de ikke nevnt i

skiltplanen. Det vil også være mulig for andre aktører å sette opp mindre opplysningsskilt i verneområdene, for eksempel i forbindelse med kulturminner, jordbruk og fiske. Dette vil i de fleste tilfeller være søknadspliktig.

Nordre Øyeren berøres av flere ulike profileringsmaler, deriblant [profilering av statlig sikrede friluftslivsområder](#) og [Designmanual for Norges nasjonalparker](#), og trolig også i forbindelse med en eventuell regionalpark. Det bør være et mål at skiltingen i og rundt verneområdene skal være mest mulig enhetlig. Dette vil kreve dialog med flere andre aktører, særlig kommuner og fylkeskommunen.

Tabell 9: Aktuelle informasjonspunkter i Nordre Øyeren og Sørumsneset naturreservater. Kartdata: Kartverket, kartkatalog.geonorge.no

Lokalitet	Behov	Pri.	Estimert pris (nye skiltstativ)	Kommentar
Sørumsneset	Hovedplakat Miniplakat om fiske	1 2	70 000 15 000	Bør også vurdere å sette opp infoplakat på fiskeplassen mot Leira.
Tungen	Hovedplakat	2	70 000	
Tuentangen	Hovedplakat Miniplakat om fiske	2 2	70 000 15 000	
Merkja v/RV22	Hovedplakat Artsplakat om fugl	1 2	70 000 70 000	
Merkja v/Nedrumveien	Artsplakat om fugl	2	70 000	Bør ses i sammenheng med endret skjøtsel av fotballbanen.
Nerdrumstranda	Hovedplakat Miniplakat om fugl/ferdsel	1 2	70 000 15 000	
Hammeren	Hovedplakat	1 1	70 000	
Øya	Hovedplakat Miniplakat om fugl/ferdsel Miniplakat om fiske	2 2 2	70 000 15 000 15 000	Miniplakat om fugl/ferdsel og om fiske kan settes opp ytterst på Øya. Plakatene kan muligens kombineres til én plakat.
Leirtangen	Hovedplakat Portal	2 4	70 000 80 000	
Søndre Bjaner	Hovedplakat Miniplakat om båndtvang	1 3	70 000 15 000	
Furusand ved fugletårn	Hovedplakat Artsplakat om fugl Miniplakat om fugl/ferdsel	1 1 1	70 000 70 000 15 000	Miniplakat om fugl/ferdsel bør muligens plasseres langs sti mellom Søndre Bjaner og Furusand.
Årnestangen (innerst på tungen)	Hovedplakat Miniplakat om fiske Miniplakat om båndtvang	1 1 3	70 000 15 000 15 000	Miniplakat om fiske bør trolig plasseres nær brygga.
Årnestangen ved fugletårn	Artsplakat om fugl Miniplakat om fugl/ferdsel	1 1	70 000 15 000	
Gansvika	Hovedplakat	1	70 000	
Flateby bruk	Hovedplakat	1	70 000	
Nordby bruk	Hovedplakat	1	70 000	
Total kostnad			1 490 000	Pris for hoved- og artsplakat inkluderer fundamentering og pris for behandling av byggeskade. For miniskilt er disse kostnadene trolig ikke nødvendige (kan settes opp av SNO). Kostnader kan reduseres betydelig ved gjenbruk av eksisterende skiltstativ (der dette er mulig)

6 Tiltaksplan

Tabell 10: Tiltaksplan

Tiltak	Pri.	Samarbeidsaktører	Ev. kommentar
Informasjonsplakater med høy prioritet	1	Berørte kommuner (plakater skal sendes for innspill til flere aktører før ferdigstilling)	Se tabell 6 Enhetlig skilting vil kreve dialog med kommuner/fylkeskommunen Vil også kreve en gjennomgang av punkter hvor det er lett å bevege seg ut i områder med ferdselsforbud.
Informasjonsplakater med lavere prioritet	2	Berørte kommuner (plakater skal sendes for innspill til flere aktører før ferdigstilling)	Se tabell 6 Enhetlig skilting vil kreve dialog med kommuner/fylkeskommunen
Revidering av båtguide	2	Båttforeningene ØFF	Arbeidet vil ledes av SFOV
Utbedring av porter (Årnestangen)	1	Rælingsøyene grunneierlag Rælingen kommune	
Ettersyn og vedlikehold av fugletårn, fugleskjul og infoplakater	1	SNO MiA/Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren	MIA /Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren har ansvaret for årlig ettersyn av fugletårnet på Furusand.
Utbedring av utkikkspunkt ved Merkja (Rv. 22)	3	Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren Lillestrøm kommune	
Etterse og vurdere utbedring av skilter om hastighetsbegrensninger	1	SNO	
Dialog om mulig ny skjøtsel av fotballbanen ved Merkja	2	Lillestrøm kommune	
Dialog med aktører innen sjøkart vedørende restriksjonsområder	2		
Vurdere plassering, behov og rutiner for nye søppeldunker	2	SNO Kommuner	
Gjennomføre en grundig telling av antall båtfester utenfor båthavnene	2	SNO	

7 Kilder

Aas, Ø. & van den Hemel, M. (1995). *Fritidsfisket i nordre Øyeren: omfang, fordeling og fiskernes holdninger til forvaltning og inngrep*. Østlandsforskning. Rapport nr. 27-1995.

Amundsen, T. & Fisk, J. (2015) *Birding in Norway*. Biotope/Innovasjon Norge

Bogen, J., Bønsnes, T. E. & Elster, M. (2002). *Miljøfaglige undersøkelser i Øyeren 1994-2000. Erosjon, sedimentasjon og deltautvikling*. NVE. Rapport nr. 3-2002.

Brabrand, Å. (2002). *Miljøfaglige undersøkelser i Øyeren 1994-2000: Langtidsutvikling og forvaltning av fiskesamfunn*. Laboratorium for ferskvannsekologi og innlandsfiske. Rapport nr. 207-2002. Universitetet i Oslo.

Kirby, J., N. Davidson, N. Giles, M. Owen & C. Spray (2004): *Waterbirds & Wetland Recreation Handbook. A review of issues and management practice*. Wildfowl & Wetlands Trust, Slimbridge.

Kleiven, Alf Ring: fritidsfiske i Store norske leksikon på snl.no. Tilgjengelig fra <http://snl.no/fritidsfiske> (lest 08.02.2023)

Krijgsveld, K. L., Smits, R. R. & Van Der Winden J. (2008): *Verstoringsgevoeligheid van vogels: Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie*. Report commissioned by the Vogelbescherming Zeist Nederland. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Krüger, T. (2016). *On the effects of kitesurfing on waterbirds – a review*. Inform. d. Naturschutz Niedersachs. 1, 3-66.

Kvebæk, Y., Sæther, T. Aspelund, T. & Hobøl, E. (2009). *Trend trekkprofil og preferanseområde for viktige vannfuglarter. Komplette statusliste og øvrige artsverdninger*. Rapport nr. 2-2009. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen.

Laursen, K., Bregnballe, T., Therkildsen, O. R., Holm, T. E., & Nielsen, R. D. (2017) *Forstyrrelser af vandfugle ved friluftaktiviteter tilknyttet marine og ferske vande – en oversigt*. Dan Ornithol Foren Tidsskr, 111: 96-112.

Madsen, J. (1998). *Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. I. Baseline assessment of the disturbance effects of recreational activities*. Journal of Applied Ecology 35, 386-397.

Miljøverndepartementet (1979). Nordre Øyeren naturreservat. Skjøtselsplan.

Oslo Kiteklubb. *Høringssvar Til Ny Forskrift Om Fartsgrenser Til Sjøen*. Tilgjengelig fra <https://www.oslokiteklubb.no/?p=4365> (lest 07.10.2021)

Rørslett, B. 2002. *Miljøfaglige undersøkelser i Øyeren 1994-2000*. Fagrapport: Vannbotanikk. Norsk Institutt for vannforskning.

Statistisk sentralbyrå. *Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/idrett-og-friluftsliv/statistikk/idrett-og-friluftsliv-levekarsundersokelsen> (lest 08.02.2023)

Sæther T., Aspelund T., Eie K., Hobøl E., Ingvaldsen C.A. & Starholm T. (2018). *Sluttrapport fra vaderregistreringer på Årnestangen 2015-2018*. Nordre Øyeren fuglestasjon.

8 Vedlegg

Vedlegg 1: Skiltplan fra 2012

Vedlegg 2: Nåværende båtguide

Vedlegg 3: Utdyping av vernebestemmelser om ferdsel

Besøksstrategi:
Nordre Øyeren naturreservat
Sørumsneset naturreservat

Utarbeidet av:

STATSFORVALTEREN I ØSTFOLD, BUSKERUD, OSLO OG
AKERSHUS

Postboks 325, 1502 Moss | sfovpost@statsforvalteren.no |
www.statsforvalteren.no/ov

Vedtatt: august 2024

Kontaktinformasjon Norges nasjonalparker

Telefon: 03400/73 58 05 00 | Faks: 73 58 05 01
E-post: post@miljodir.no
Nett: www.miljodirektoratet.no
Post: Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim
Besøksadresse: Brattørkaia 15, 7010, Trondheim

Vedlegg 1: Skiltplan fra 2012

Vedlegg 2: Nåværende båtguide

Båtguide Øyeren

Nordre Øyeren byr på fantastiske natur- og friluftsupplevelser. Guiden og kartet gir en enkel veiledning for trygg ferdsel på sjøen. Her finner du informasjon om gjestebrygger, badeplasser, fartsbestemmelser og verneområder. Vi ønsker deg en fin tur på sjøen.

www.fmo.no

www.naturoppsyn.no

Viktige telefonnummer

Politi nød 112
Annen kontakt 02900

Ambulans 113

Brann 110

Skietsmo Røde kors
907 26 072

Fylkesmannen i Oslo og
Akershus
22 00 35 00

Statens Naturoppsyn
07 12 13 10

Tegnforklaring

Småbåthavne-gjestebrygger.

Fortøynings- og ankringsmulighet.

Slipp.

Badeplass.

Toalett.

Fugletårn.

Verneområder.

Ferdselsone 1.
Ferdelsforbud 15.3-15.5 og 15.8-15.11.
Det er lov å ferdes i merket farlei.

Ferdselsone 2.
Ferdels utenfor merket sti forbudt hele året.

Ferdselsone 3.
Håndstigning forbudt 15.4-15.7.

Fartsgrænse 5 knop.
Maks 5 knop i naturreservatet nord for linje utover 15 knop farlei (hvit farlei).

Hvit farlei, maks 15 knop.
Markert med hvite bølger.

Grønn farlei.
Maks 5 knop langs grønn farlei.

Rød farlei.
Maks 5 knop langs rød farlei.

Farlei for padlere.

Fiskereglar

Det er fritt fiske i Øyeren med tilknyttede elver med følgende begrensninger:

- Fiske med garn, stormus, landnet, beiser/ruiser og andre faststående redskaper er tillatt i perioden fra og med 15. juni til og med 31. mars.
- I Leila og Hiteva er det forbudt mot bruk av garn, ruiser/ruiser og andre faststående redskaper hele året.
- Faststående redskap skal være merket med eieren navn og adresse på lett synlige bøyer.
- All asp og gjens fanget i Øyeren av mindre lengde enn minstetallet, målt fra snutspiss til ytterste halefisk, skal settes ut igjen (minstetall asp - 30 cm og gjens - 42 cm).
- Det er forbudt å stenge helt for fiskens frie gang.

Det er forbudt å bruke:

- Stoff med giftig, lammende eller kvelende virkning.
- Sprengstoff.
- Skyteåpen, if. lov 9. juni 1961 om skyteåpen og ammunisjon, umuttatt for fangst av gjedde (utenfor reseutt).
- Elektrisk strøm.
- Kunstig endring av vannføringen.
- Lyster eller liknende redskap med spiss eller krok som ikke er beregnet på å slukes av fisken.
- Det er illovetlig å bruke villt redskap som hjelpefiske for å ta opp fisk som er fanget med annet lovlig redskap.
- Kunstig lys, umuttatt for åle- og krepsfangst.
- Fisk som agn i vassdrag, umuttatt ved fisk fra samme vassdrag som agnet benyttes i.

Jakt

Det er ikke tillatt å jakte/fange fugl eller pattedyr i Nordre Øyeren naturreservat.

I Serumsneset naturreservat er det ordinær jakt på hjortevilt.

Fylkesmannen kan etter søknad tillate skadefelling.

Kartografi og utforming: Biofokus. Tilføle kart: Norge Digitalt, Statens naturoppsyn. **Ajourført 2014.**

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

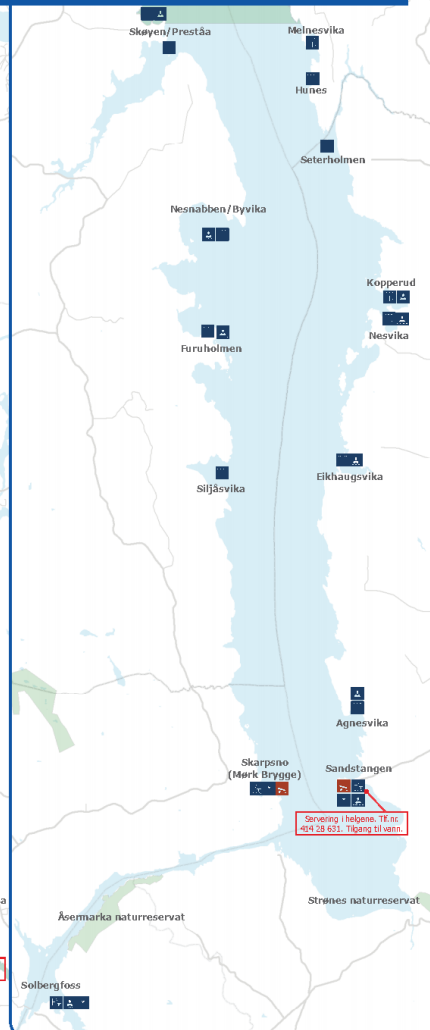
Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.

Småbåthavne, gjestebrygger

Se kartet

- Sandstangen: Toalett, vann, slipp, strand, gjestebrygger, servering i helgene, 414 28 631.
- Søilbergfoss: Toalett, strand, gjestebrygger.
- Mark brygge: Toalett, vann.
- Råteby: Slipp, gjestebrygger.
- Lenssmuseum: Det er mulig å forpise midlertidig ved fiskegangen. Kontakt: 63 88 75 50. Kalle (i sesongen) 07 468 63 513.
- Gansvika: Toalett, vann, slipp, strand, gjestebrygger, servering i helgene, 904 72 799.
- Havna båtföring: Gjestebygge, vann.

Forstyrninger

Rundt Øyeren finnes det ingen "marinær"

Med "gåvstand", ca 5-15 minutter, er det mulig å handle:

Dagligvarer:

- Fetsund stasjonsstranda (Fetsund sentrum).
- Fetsund lenssmuseum (Fetsund sentrum).
- Fetsund, sydestiden av bilbire (7-eleven/Shell).

Droverstoff:

- Fetsund lenssmuseum (Satell ved RV22).
- Fetsund, sydestiden av bilbire (Shell ved RV22).
- Havna båtföring (kun diesel) fordrag 17-20.

Vedlegg 3: Utdyping av vernebestemmelser om ferdsel

Aktivitet/særlige bestemmelser	Forskrift Nordre Øyeren	Forskrift Sørumsneset	Forskrift for fisket i Øyeren	Bestemmelser	Retningslinjer
Båndtvang for hund	§ IV, pkt. 4.1.6.	§ IV, pkt. 2 og § V, pkt. 9		Det er båndtvang for hund hele året innenfor begge reservatene.	Innenfor Sørumsneset er det imidlertid tillatt å bruke hund under kontroll i forbindelse med jakt på hjortevilt.
Fiske	§ IV, pkt. 4.1.5	§ IV, pkt. 2		Fiske i Nordre Øyeren er tillatt i samsvar med gjeldende lovverk så fremt det ikke er i strid med bestemmelser i verneforskriften.	Fiske i vernebestemmelsene for Sørumsneset naturreservat er ikke spesifikt nevnt, det vises derfor til gjeldende bestemmelser som regulerer fisket i området. For begge reservatene gjelder lakse- og innlandsfiskloven og fiskeforskrift for Øyeren.
Garnfiske og annet faststående redskap			§ 2	Fiske med garn, størruse, landnot, teiner/ruser og andre faststående redskaper er kun tillatt i perioden fra og med 15. juni til og med 31. mars. I Leira og Nitelva er det forbud mot bruk av garn, ruser/teiner og andre faststående redskaper hele året. Faststående redskap skal være merket med eierens navn og adresse på lett synlige bøyer.	
Minstemål ved fiske			§ 3	Gjør 42 cm Asp 30 cm All asp og gjør av mindre lengde enn minstemålet, målt fra snutespiss til ytterste haleflik, skal straks levende eller død settes ut igjen.	
Fangst av fisk for salg			§ 4 og § 3	Ved fangst av fisk for salg skal det innen 31. desember hvert år sendes fangstrapport til Statsforvalteren. Rapporten skal inneholde dato for fisket, samt antall og samlet vekt for den enkelte fiskeart. Fisket skal stanses ved betydelig bifangst av gjør og asp under minstemålet.	
Jakt	§ IV, pkt. 1.2	§ IV, pkt. 2 og § V, pkt. 8		I begge reservatene er dyre- og fuglelivet, herunder reirplasser og hiområder, vernet mot skade og ødeleggelse. I Nordre Øyeren er all jakt forbudt. I Sørumsneset naturreservat er det kun jakt på hjortevilt som er tillatt.	Skadefelling av vilt som forårsaker vesentlig skade kan fortsatt gis. Skadefelling gis med spesielle vilkår, jf. kap. 3.2.
Camping og teltslaging	§ IV, pkt. 4.1.1	§ IV, pkt. 5		I Nordre Øyeren skal all ferdsel skje på en slik måte at dyre- og plantelivet ikke unødig skades eller forstyrres. I Sørumsneset er det forbud mot	Ferdsel i Nordre Øyeren med camping og teltslaging er tillatt i henhold til verneforskriften, men opptreden skal være varsom. Det er ikke

				camping, teltslaging og bruk av kamouflasjeinnretninger for fotografering.	tillatt å oppsøke områder med fugl eller andre dyr slik at de blir skremt eller forstyrret.
Kiting (se område med ferdelsbegrensninger)					
Motorisert ferdsel til lands	§ IV, pkt. 4.1.2 og § IV, pkt. 4.1.7	§ IV, pkt.4 og V pkt. 5		Motorisert ferdsel til lands er forbudt i begge reservatene. Forbudet gjelder også på islagt vann, samt for alle de veier som ligger innenfor reservatgrensene. For begge reservatene er det gjort unntak for motorisert ferdsel i landbruksøyemed.	Grunneiere som utøver landbruksdrift, kan ikke benytte motorisert ferdsel i andre sammenhenger enn jordbruksdrift. For motorisert ferdsel gjelder det også at man skal ferdes slik at plante- og dyreliv ikke unødig skades eller forringes. Forbudet omfatter også bruk av el-sykler.
Motoriserte modellfly, droner og modellbåter,	§ IV pkt. 4.1.4	§ IV, pkt. 4		Bruk av motoriserte modellfly og modellbåter er forbudt hele året i begge reservater.	Ingen av verneforskriftene omtaler droner spesifikt, men droner er å betegne som motoriserte modellfly og er derfor forbudt.
Vannscooter og vannjetdrevne fartøy	§ IV pkt. 4.1.3	§ IV, pkt. 4 og § V, pkt. 10		Bruk av vannscooter og lignende vannjetdrevne fartøy er forbudt i begge reservater.	
Motorisert ferdsel til vanns	§ IV, pkt. 4.2.1	§ V, pkt. 10		Innenfor Nordre Øyeren er høyeste tillatte hastighet 5 knop nord for grenselinjen Sofiedal - Blesavika. Unntatt er en sone på 25 meter på begge sider av merket båtled, hvor høyeste tillatte hastighet er 15 knop. I Sørumsneset er det tillatt med motorbåt i Leiras og Nitelvas løp, med største tillatte hastighet på 5 knop.	Sør for grenselinjen Sofiedal – Blesavika er det ingen hastighetsbegrensninger i Nordre Øyeren. 15 knops starter nord for Gjushaugsand og går sørover til grenselinjen Sofiedal – Blesavika. Leden går i hovedløpet og er merket med hvite bøyer. For motorisert ferdsel til vanns gjelder det også at man skal ferdes slik at plante- og dyreliv ikke unødig skades eller forringes. Det skal også tas nødvendig hensyn til andre brukere av området.
Områder med ferdelsbegrensninger (sone 1)	§ IV, pkt. 4.2.2			I områdene Svelle, Snekkervika og Monsrudvika med området sør for Rossholmen, angitt som sone 1 på ferdelskartet, er det i periodene fra og med 15. mars til og med 15. mai og fra og med 15. august til og med 15. november forbud mot all ferdsel på land, inkludert ferdsel på tørrlagte mudderbankområder, og all ferdsel på sjø, herunder bruk av motorbåt, kano, kajakk, surfbrett, seilbrett, kite og lignende.	I de aktuelle periodene er det et ferdelsforbud som vil gjelde for alle brukere av Nordre Øyeren naturreservat. Forbudet omfatter også ulike former for vading. Resten av året er det ingen regulering av ferdsel i disse områdene. Ferdselen skal imidlertid fortsatt utøves slik at plante- og dyreliv ikke unødig skades eller forringes.
Unntak fra forbudet om ferdsel (sone 1)	§ IV, pkt. 4.2.3			Det er tillatt med ferdsel på sjø med motorbåt og lignende farkost som nevnt ovenfor i en sone på 25 meter på begge sider av merket båtled fastsatt av forvaltningsmyndigheten. Det er også tillatt med ferdsel med båt og lignende farkost som nevnt ovenfor mellom eksisterende fortøyningsplass på fastland og merket båtled. I	Det er tillatt med ferdsel mellom fortøyningsplass på fastland og merket båtled i hele sone 1. Denne ferdsel begrenser seg da til korteste vei fra fortøyningsplass og ut til nærmeste merkede båtled. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

				tillegg er ferdsel i landbruksøyemed tillatt innenfor periodene med ferdselsbegrensninger.	
Ferdselsbegrensninger på land (Årnestangen)	§ IV, pkt. 4.2.4.			På søndre del av Årnestangen er all ferdsel forbudt hele året, med unntak av ferdsel på sti ut mot fugleskjulet merket av forvaltningsmyndigheten.	Ferdselsforbudet er av hensyn til rastende og næringssøkende vannfugl.
Ilandstigningsforbud på Karte og Rossholmsand	§ IV, pkt. 4.2.5			På øyene Karte og Rossholmsand, angitt som sone 3 på ferdselskartet, er ilandstigning forbudt i perioden fra og med 15. mai til og med 15. august.	Karte og Rossholmsand er viktige hekkelokaliteter. I hekkesesongen vil det derfor være forbudt med ilandstiging og ferdsel på disse øyene.